

LIBER IE^m

SV SYRACH, EX

GERMANICA TRANSLA-
tione D. Martini Lutheri, Lati-
nè redditus, per Iustum
Ionam.

NORIMBERGÆ.
EX OFFICINA TYPOGRAPHICA
VALENTINI NEUBERI.
ANNO M. D. LVI.

plaut vrom d

PRAEFATIO D. MARTINI
Lutheri in librum Iesu Syrach, ex
Germanico uersa.

HIC LIBER HVCVSQVE
appellatus est Ecclesiasticus, quod
quidam interpretati sunt Germa-
nicè (Die Geystliche zucht) Et
passim in Canticis, Lectionibus, &
Concionibus inter manus multorum tritus & usur-
patus est, in Templis totaq; Ecclesia. Sed quia in-
commodè haftenus translatus fuit, à paucis est in-
tellectus, & Ecclesiasticus est appellatus, quod quæ-
dam Cantica ex eo in commendationem Sacerdotij
externi & Cereemoniarum sumpta sunt, Cacoze-
lia legis Mosi, &c. Aliàs uerus titulus est, Iesus Sy-
rach, secundum nomen autoris, sicut & propria
Præfatio, & Græcum exemplar testatur. Sicut &
libri Moise, Iosua, Esaiæ, & aliorum Prophetarum,
titulos habentes ab autoribus suis. Et à ueteribus
non est numeratus inter libros scripturæ sanctæ,
Sed habitus tanquam liber aliàs utilis & bonus, pij
& sapientis uiri, quibus & nos subscribimus. Duci-
mur autem coniectura uerisimili, cum ipse Syrach
in præfatione fateatur, se tempore Regis Euergetis
uenisse in Ægyptum, et ibi absoluisse hunc librū,
quem

quæ auus eius antea scribere cœperat, quòd ex mul-
tis libris in unū hunc codicem, optima et selecta que-
dam congesserit. Nā tunc in Ægypto erat instructis-
sima et celebris bibliotheca, quā Philadelphus pater
Euergetis magno studio cōpararat. Sic ut eo tēpore
et libri et eruditi homines in magno essent pretio, et
ex omnib. terris eò, tanquā in celebrem Scholā, præ-
sertim ex Græcia cōfluerēt. Ad hæc Iudæi et tēplū
ibi edificarāt, et cultū Dei cōstituerāt. Atq; eius rei
etiā argumentū est, qd in hoc libro nō perpetua serie
oratiōis, sententiæ cōnexæ herēt, ut in unius autho-
ris operæ. Sed uides esse quasi ex uarijs libris et mul-
tis autorib. cōgesta, erudita miscellanea, quasi apes
ex uarijs florū generibus, succū generosum misceāt
mellis. Et apparet, hūc Iesum Syrach fuisse ex regia
stirpe Dauid, et nepotē ex posteris Amos Syrach, q
fuit ex primarijs principibus in domo Iuda. Sicut ex
Philone colligere licet, ducentis annis plus minus, an-
te Christum natum circiter tempus Machabæorum.

Est autē elegans expositio, et enarratio sanctæ legis
Dei et Decalogi Mosi (quo secundū Euangeliū non
est sub sole maior sapientia) Et est milis Catechesis
pro omnibus pijs. Nam omnis huius autoris diligen-
tia eò tendit, ut Magistratus, Principes doceat face-
re suū officiū, ut usurarū uoragini, fraudibus, rapinis
similibusq; pestibus Reipublicæ cito occurrāt, &c.

Item ut patres & matres familiãs, liberos & familiam in domo erudiat ad timorem Dei, ad ueram pietatẽ, quomodo se erga Deum, ministerium, Verbi, Sacerdotes, ministros Ecclesiã, parentes, quomodo quilibet, qui piẽ uiuere uolet, se erga magistratum, uxorem, liberos, familiam, seruos, ancillas, uicinos, amicos, inimicos, deinde & in curanda ualeitudine, administratione rei familiaris, conseruatione patrimonij, breuiter in tota externa conuersatione gerere debeat, sic ut liber hic, iure posset æconomia pij patris familiãs (quã etiam pars est disciplinã Ecclesiasticã) inscribi.

Quanto autem nobis constiterit, ut hunc librũ (qui hætenus in Latino adeo mutilatẽ & obscurẽ, discretus potius, quã translatus erat) aliqua perspicuitate redderemus nostra, animaduertent hi, qui nostram uersionem conferent cum reliquis, siue Græcis (quã etiam satis obscura est) siue Latinis, aut alijs translationibus. Et operis elaboratio, atq; subacta diligentia satis admonebit, aliquid gratitudinis nobis deberi. Tot fuerunt erudituli & sapientuli, qui hac diuersitate & uarietate linguarum, hunc librum quasi de uno dolio in aliud transfuderunt, ut non mirum uideri posset (cum aliãs non sit perpetua series) ut in totum omnem odorem & saporem natiuum amississet, totusq; corruptus intercidisset.

intercidisset. Nos quidem non aliter atq; Epistolã discretã, & frustulatim in luto conculcata accurate collegimus fragmenta, & absterso cœno utraq; & consutam rursus & resarctam eam dedimus, & eatenus rem præduximus, ut boni uidebunt, laus sit Deo. Pij & Christiani non reprehendant nostrum studium. Mundus autem, ut hætenus suo illo usitato scilicet genere gratitudinis nobis respondebit.

PRAEFATIO IESV SYRACH in ipsum librum.

MULTI quidem & magni uiri ex lege Mosi, Prophetis & alijs (qui eos secuti sunt) tradiderunt nobis sapientiam. Ideo merito magnificẽ laudandus est populus Israel ille propter sapientiam & doctrinam suam. Ideo non solum his, qui habent & legunt, ex hoc sapientes euadere debent, sed & alijs inseruire docendo & scribendo.

Auus meus Iesus, cum diligenti incubuisset opera ad perdiscendam legem, Prophetas, & plures alios libros, à nostris patribus nobis relictos, & accuratẽ exercuisset se in eis, ipse quoq; instituit

aliquid scribere de sapientia & bonis ac pijs moribus, ut hi qui libenter compararent sibi scientiã, & prudentiam, intelligentes & instructiores fierent, ad ducendam uitã piã. Hortor itaq; & rogo, accipiatis hæc humaniter, & diligenter legatis, & boni consulite nostrã mediocritatem, si quosdam disertissimos non æquamus eloquentia. Nam eorum quæ Hebraicè scripta sunt, non est tanta maestas orationis neq; sonus, quando in aliã transfusa sunt linguã. Non solum autem in hoc meo libro, sed & in lege Mosi, in prophetis, alijsq; libris, uis uerborum & totius orationis longè maior est, quando in sua lingua leguntur, aut dicendo recitantur. Postquam ueni in Ægyptum anno 18. Rege Ptolomæo Euergetis, & per tẽpus uis illius ibi mansi, plurimum nactus suam otium ad legendum & scribendum. Ideo utile & necessarium mihi uisum est, ut conferrem operam, & hunc librum interpretarer. Et quia paulò plus temporis uacui dabatur, laboraui & operam dedi, ut hunc librum absoluerem, & ederem in publicum, ut & extranei, qui discere uolunt, se ad pios mores & sanctam conuersationem assuefaciant, ut secundum legem Domini uiuere possint.

PARAPHRASIS RED-
DENS QUAM PROXIME TEX-
tum Iesu Syrach Latinè, qui Ec-
clesiasticus uulgò nomi-
natus est hæc-
nus.

CAPVT I.

MNIS sapientia ex Deo est, & apud ipsum est ab æterno. Quis prior cogitauit, quantum esset arenæ in mari, quot guttæ pluuiarũ, quotq; dies sæculorum futuri essent? Altitudinem cœli, latitudinem terræ, profunditatem maris quis ante dimensus est? Quis unquam docuit Deum, quid conderet? Sapientia eius est ante omnem creaturam.

Verbum Dei altissimi fons est sapientia, & mandatum æternũ scaturigo eius. Quis aliàs nosse queat, unde sapientia & prudentia petẽda sit? Unus est altissimus, Creator rerum omnium, Omnipotens, Rex magnus, Dominator Deus. Hic per

A 4 spiritum

spiritum sanctum suum, prænu-
ciat eam. Hic prius omnia norat, cogitat,
& emensus erat. Hic effudit sapientiam
super omnia opera sua, & super omnem
carnem iuxta gratiam suam, & donat
eam ijs, qui diligunt ipsum.

Timor domini est honor, & gloria,
gaudium & preciosa corona. Timor
Domini cor delibutum gaudio reddit,
atq; implet lætitia & exultatione ætera.
Qui timet Dominum, is in necessi-
tate summa, consolatione erigetur, &
tandem benedictionem obrinebit. Dili-
gere Deum, summa & pulcherrima sapi-
entia est: cui datur eam cernere, is cer-
tè amabit eam. Nam quanta & quàm mi-
rabilia operetur, ille animaduertit.

Timor Domini iuitium est sapientia,
et tantum apud credentes intimis cordis
recessibus continetur, & tantum habi-
tat apud mulieres electas, & apud cre-
dentes & iustos inuenitur.

Timor Domini summus & sanctissi-
mus cultus Dei est. Idem munit, atq;
iustificat corda, perfunditq; gaudio &
lætitia.

Qui

Qui timet Dñm, feliciter aget, eum
cōsolatione indiguerit, benedictus erit.

Timere Deum est illa sapientia, quæ
uerè ditat, & opes ingentes secum affert,
replet totas ædes donis suis, & omnia
promptuaria thesauro suo.

Timor Domini est corona sapientia,
& dat pacem & salutem uberrimam.

Hæc sapientia uerè sapientes reddit,
& qui constanter adhæret illi, hunc po-
tenter eripit, & solidè glorificat.

Timere Deum radix est sapientia, e-
iusq; rami perpetuè uiuent.

Timor Domini reprimat peccatum.
Nam qui sine timore agit, Deo displicet,
atq; hunc sua ipsius confidentia euertet.
Demissè se gerens & timens Deum expe-
ctat tempus, quo consolationem accipi-
at. Quamuis enim ad tempus res eius af-
flictae sint, tamen boni & pii sapientiam
eius laudabunt.

Verbum Dei abominatio est homini
impio, Nam thesaurus sapientia est ab-
sconditus ab oculis illius.

Fili mi si expetis sapientiam, perdisce
mandata Dei, & Deus dabit tibi sapien-
tiam

A 5

tiam

tiam. Nam timor Domini uera sapientia
ueraque disciplina est, & fides ac patientia
ualde Deo placent.

Vide, ne timor aut religio tua erga
Deum sit hypocrisis, & ne seruias ei
de simulato. Ne quæras ab hominibus
gloriam per hypocrisim, & attentus ex
pède quid loquaris, quid credas aut agas
Vide, ne fastu intumescas apud temetip
sum, ne ruas & pudeas repente, & De
minus patefaciat dolum tuum, fraudes
tuas aperiat, & palam coram hominibus
te etertat, eò quòd non uero timore De
colueris, & cor tuum dolosum fuerit co
ram ipso.

CAPVT II.

Fili mi, si uis seruire Deo, para te
tentationem, obfirma te ad patien
dum, constans esto, uide ne uacilles, si qui
liorsum te illicent. Adhære Deo, ne
cede, ut subinde euadas firmior. Quæ
q; incident, feras, & patienter tolera
rumnas quasuis. Nam sicut aurum igne
examinatur, ita pijs placentes Deo
tentationum probantur. Confide
eripiet te, incede recta uia, & spera

Vos qui timetis Deum, confidite illi.
Nihil enim est certius, quàm uos ibi falli
non posse. Vos qui timetis Dñm, omnia
optima sperate ab illo, tunc gratia, & cõ
solatio semper comitabitur uos. Vos qui
timetis Dominum, expectate consolatio
nem eius, ne utiquam cedite, ne obruens
tentatio mergat uos in profundum.

Respicite exempla ueterum, atque ea
sum, & Desint infixæ animis uestris. Quis unquam
pudefactus est, qui in Domino sperauit?
Quis eorum, qui in timore Domini per
teuerauerunt, unquam derelictus est?
Quis unquam à Domino tandem spre
tus est, qui ipsum inuocauit? Bonus Do
minus & misericors, condonans pecca
& succurrit in hora afflictionis.

Ue his, qui desperant de Deo. Væ his
qui non perdurant, & impijs qui nunc hac
tunc illac nutant. Væ pauidè trepidan
tegetur. Ue his qui non expectant. Quid
ceidet eis, ubi Dominus eos uisitarit?
Qui Dñm timent, credunt uerbo es
us, & qui diligunt ipsum, seruant man
eripiet te, incede recta uia, & spera
data eius. Qui timent Dominum, faciunt
quæ

(condo-
nās) Nō
respicit
quam ma
li & indi
gni nos
sumus.

quæ placent illi, & qui diligunt eum, uerè seruant legem. Qui timeant Dominum, stabiliunt cor suum, & demittunt se totos coram illo, & dicunt: Satius est incidere in manus Domini, quàm in manus hominum. Nam ingens bonitas & misericordia Domini est tam immensa quàm ipse est.

CAPVT III.

Filij obedite mihi patri uestro, & ita uiuite, ut feliciter agatis.

Liberis Deus iniungit, ut parentes reuerentur, & ipse uult, ut mandata matris pareant. Qui reueretur patrem suum, illius peccatis parcat Deus, & qui honorat matrem suam, ingentem sibi thesaurum congregat. Qui suscipit patrem suum, uicissim de suis liberis gaudebit, & quodcumq; orauerit coram Deo exaudietur. Qui parentem suum reueretur, longæuus erit, & qui propter Dominum obedit, consolationi erit mater suæ. Qui uerè timet Deum, reueretur & patrem suum, inseruitq; parentibus, & agnoscit suos esse maiores.

Honora patrem & matrem, cum ue-

bis, tum re ipsa, hoc est, patientia tua, ut uberem benedictionem accipias. Nā benedictio patris ædificat domus liberorū. Maledictio autē matris euertit eas. Noli deridere errata patris, neq; enim tibi honori est. Si patrem honores, hoc & tibi honori est. Si uerò indignè tractes matrem, tibi ipsi dedecori est.

Fili mi, patrem tuum foue in senectate, & noli eum contristare, quàm diu uiuit. Tolerare eum, si reuerascit, noli eum contemnere, quòd per ætatem sis uegetior.

Beneficiorū quæ patri impendis, apud Deū nō est obliuio, & beneficia uicissim accipies, etiam si peccator sis. Tempore tentationis tuæ memoria erit tui, & peccata tua abluentur, ut glacies in sole liquefcit.

Qui deserit patrem suum pudefiet, & qui contristat matrem, maledictus est coram Domino.

Fili mi, demissum te gere, accommoda te humilibus. Nam melius hoc est quàm omnia, quæ mundus consecratur. Quo maior es, eo gere te demissius, tunc Dominus fauebit tibi. Nam Dominus est altissimus,

tissimus, & tamen magna per humiles & afflictos operatur. Ne ambias subinde conditionem splendidiorē, & ne cogita ueris ultra uires tuas. Quod Deus tibi iniunxit, huic sedulo incumbere. Non enim proderit tibi si ad ea anheles, quæ Deus non iniunxit. Quod tuæ uocationis non est, ne captes curiosus. Nam si attendas, iam plurimum tibi iniunctum est, quam exequi possis. Nimirum enim fidere & sumere sibi, deceptos multos, & eiusmodi temeritas non paucos euerit. Nam qui amat periculum, peribit in illo, & temerè agentes tandem successu destituit. Homo temerè agens, ipse filii plurimum cōfiscit mali, & nunc hoc nunc lud damnum dat. Superbia & arrogantia nunquam quicquam boni peperit, neque aliud ea, quam omnia pessima sequi solent.

CAPVT IIII.

Homo prudens libenter discit uerbum Dei, & qui amat sapientiam, diligens auditor est. Non aliter atque aqua ignem extinguit, ita elemosyna extinguit peccatum, & summus remunerator postea suo tempore memor erit, & in rebus ad uerbum

uerbis sustentabit beneficium.

Fili, noli deserere in necessitate, pauperem, neque durus sis erga egenum. Ne auerferis esurientem, neque contrista inopem in egestate sua. Contristato & mœsto animo, ne auge mœrorem, neque munus tuum subtrahe à paupere. Petitionem afflicti ne reiicias, & faciem tuam ne auerte à paupere. Ne auerte oculos tuos ab inopi, ne conqueratur de te. Qui fecit illum, audit orationem eius, quando sic perturbatus in corde, de te conqueritur.

Ne sis contentiosus in iudicio & iudicem tracta reuerenter. Patiēter audi pauperem, sedatè & beneuolè respōde ei. Eripe eum, cui uis infertur, ab eo, qui afficit eum iniuria. Infracto animo esto in iudicio, laturus sententiam. Erga orphanos gere te tanquam patrē, & erga matrem eorum tanquam patrem familias. Sic filius tenellus eris altissimi uicissim, & dulcius te complectetur quam mater tua.

Sapientia euehit & exaltat filios suos, & suscipit quarentes ipsam. Qui diligit eam diligit uitam, & qui accuratè inquisierit eam, ingenti læticia perfruetur. Qui tenaci-

tenaciter adhæret ei, plurimum honoris consequetur, & quicquid inceperit, hoc fortunabit Dominus.

Qui honorem habet Verbo Dei, hic summum cultum præstat Deo, & qui diligit illud, hunc & certo diligit Deus.

Qui obsequitur sapientiæ, hic docere potest alios, & qui adhæret ei in tuto habitabit. Homo sincerus nanciscetur eam & posterî eius agent fœliciter.

Quamuis autem ipsa initio aliter se gerit erga eum, coniicitque inangustiam & mæsticiam, probans eum ferula sua, tentas sub disciplina sua donec inueniat syncerum, tamen rursus obuia ueniet illi in uia recta, latificans eum, secretum suum reuelabit ei. Sin autem hypocritam inuenit, deserit eum, ut ruat & intereat.

Fili mi obserua tempus, caue tibi à cauis iniquis. Ne pudeat te pro anima tua, quod iustum est fateri. Nam & pudendo peccari potest, & pudendo gratiam & honorem consequi potes. Ne respicias personam in damnum tuum, neque terreat te quisquam in perditionem tuam.

Sed intrepidè testare quod iustum est,

-DANI

cum

cum agitur de adiuuando proximo tuo. Nam per eiusmodi confessionem, patefit ius & ueritas.

Ne reclames ueritati, sed perfer pudorem, si quo in negotio aberraras. Non pudeat confiteri, ubi titubaris, & cõtra aduersum flumen ne contende.

Patrocinari stulto in causa sua noli, & potentiam ipsius ne respexeris. Veritatem propugna etiam cum periculo uitæ, & Dominus Deus dimicabit pro te.

Ne sis quemadmodum hi, qui uerbis prolixè pollicentur, & postea factis nihil præstant.

Ne sis sicut Leo in domo tua, neque tyrannicè tracta familiam tuam.

Non sit manus tua aperta ad accipiendum, clausa uerò ad donandum.

CAPVT V.

NOLI confidere in opibus tuis, & ne cogita, sat habeo pro me, constabiliui res meas. Non geras quicquã secundum libidinẽ tuam, etiam si possis. Non indulgeas cupiditati tuę. Ne cogitaueris quis potest me prohibere? Dominus enim

B

uindex

(uerbis pollicentur), initio magnifice pollicentur, quasi ius & iusticiam defensiuri, &c. tandem sunt uerba, &c. a Taxat sordidos & parcos patres familias, q̄ onerant laboribus familiam & restricti sũt ad dandum, &c.

WBP
Opole

uindex ille supremus ulciscetur. Vide ne cogites, tamen antea quoq; peccaui. Nā Dominus qui patiens est, impunem tamen te non dimittet. Non sis adeo securus, etiam si ad peccata aliquandiu Deus cōiueat, ut porrò pergas peccare. Noli cogitare, Deus ualde est misericors. Non sumet pēnas quantumcunque peccem. Breui potest tam inardescere ira, quā est misericors, & aduersus impios ingens omnino, & insuauis est ira eius.

Ne differas conuerti ad Dñm, neq; hoc extrahas de die in diem. Ira em̄ illius subito ingruit, ulciscetur id, & perdet te.

Ne cōfidas in opibus malè partis. Neq; enim profunt quicq; in hora tentationis.

Ne agiteris à quouis uento, neq; quamuis semitam lequaris, quemadmodū animi parum constantes faciunt. Sed sis cōstans in uerbo tuo, & sanam doctrinam retine. Sis paratus ad audiendum, & responde quod rectum est, neq; præcipitanter agas quicq;. Si intelligis iuris causam, edoceto proximum tuum. Sin minus, occlude os tuum. Loqui enim affert honorem, loqui item affert ignominia. Et hominem

minem sæpe sua ipsius lingua euertit.

Ne sis susurro, neq; cuiquam detrahas lingua tua. Turpissima quidē res est, esse urem: at longè fecidius est, esse detractorem. Ne paruifacias, seu exiguum sit, siue magnum, in quo obtrectas. Non commoveat te quicquā, ut erga amicum mutes uoluntatem. Nam eiusmodi obtrectatores tandem pudefiunt.

CAPVT VI.

NE uidearis tibi ipsi nimis sapiēs, ut quouis facile culpes, ne folia tua arcescant, & fructus tui decidant, ne quando & tu sis instar arboris exarcescant. Nam eiusmodi homo uirulentus, nocet sibi ipsi, & coram inimicis suis erit librio. E contra, qui omnia in bonam partem interpretantur, conciliant sibi amicos multos. Et qui in negotijs æquos præbent, erga se quoq; alios uicissim quos inuenient.

Erga omnes sis comis & beneuolus, in mille autem uix uni fidas. Ne cui amicus fidas, nisi tibi in necessitate exploratus. Multi enim sunt amici sua comoda

moda uenātes, uerum in necessitate non perdurant. Et pleriq; amici sunt, qui leui momento inimici fiunt, tum sic acerbi ut si uel parricidium de te nossent, proferrent foras. Pleriq; etiam sunt amici mensæ, ac ne hi quidē in necessitate perdurant. Tantisper dum res tibi sunt secundæ, adiunctus tibi manet, & domesticè tibi conuersatur, ac si ipse sit pater familiæ, Verum fortuna inclinata, contra te agit, neq; inueniri se patitur.

Segrega te ab inimicis tuis, at nihilo secius ab amicis etiam caue. Firmus amicus, fortis est munitio, hunc qui habet thesaurum magnum possidet. Sincerus amicus auro & opibus omnibus preciosior est. Amicus fidus solatio est in omni uita. Qui Deum timet, eiusmodi amicum nanciscitur. Nam timenti Deum, cultura amicorum cedit foeliciter, & sicut ipse fuerit, ita & amicus eius erit.

Fili mi, sapientiæ te educandum probeas inde à teneris, & in uirum sapienter euades. Geras te erga eam, nō aliter atque colens agrum & seminans, & expectat fructus uberrimos. Ad breue tēpus pro-

pter eam ferto labores, & ærumnas, & ne dubita, cito fructuū eius particeps eris. Subamara quidem est illa hominibus in exercitatis, & homo contemptor ac impatiens non manebit apud illam. Est enim illi sicut lapis Lydius, aut sicut fornax, aurum probans, cito resilit ab ea. Gloriantur quidem isti multum de sapientia, & tamen oīs sapientiæ rudes sunt.

Fili mi, audi doctrinam meam, noli asperrari consilium meum. Præbe pedes tuos compedibus illius, & ceruicem tuā iugo eius. Submitte humeros tuos ad ferendam illam, & ne oblueteris uinculis illius. Amplectere illam toto corde, ex totis uiribus tuis perdura in uis eius. Si inuestigaris eam & quæsieris illam, inuenies eam. Vbi nactus eam fueris, ne uitamquam dimitte illā. Nam in ipsa tandē consolationem habebis, & tristitia tua uertetur in gaudium. Compedes illius erunt tibi protectio fortis, & catena eius uestitus splendidus. Corona aurea est illi, & purpura regia in capite eius. Hunc ornamentum indues, & hac excellēti corona ornaberis.

B Fili

Fili mi si obsequi uoles, sapiens eris, si a-
nimus adieceris, prudens euades. Si autem
præbueris huic, sapientiam comparabis. Li-
benter conuersare senioribus, & ubi uirum
sapientem uideris, huic te adiunge.

Audi libenter Verbum Dei, & attentus
ausculta electis dictis sapientie. Vbi uide-
ris uirum prudentem, capta consuetudine il-
lius, & subinde frequenta limen eius. Me-
ditare semper mandatum Dei, & inde-
sinerenter ruminare uerbum illius. Hic red-
det cor tuum perfectum, & dabit tibi sa-
pientiam, iuxta optata tua.

CAPVT VII.

Noli operari malum, ne malum acci-
dat tibi. Caue a malo, ne obruat te
calamitas. Ne seras in agro iniquitatis,
ne metas septuplum.

Noli te obtrudere ad munera publica
coram Deo, neque ambitio, ut potens sis
apud Regem. Ne existimes ibi te satis i-
doneum esse coram Deo, neque putes te
satis prudentem esse, ut in seruias Regi.
Noli cupidè ambire Magistratum. Nam
tuis consilijs & uiribus non omnia iniusta
corrige, posses & tu forsan metuere a
poten-

potentiore, & perdedecus discedere a iure.

Non moueto seditionem in ciuitate,
nec adhereas uulgo, ne plectaris duplici-
ter. Neque enim quicquam eiusmodi impu-
nè abit. Nec cogites, Deus pro hoc, mea
magna sacrificia acceptabit, & cum coram
ultissimo hostiam obtulero, placabitur.

Cum oraueris noli hæsitare. Non sis
ignis ad dandum eleemosynam.

Noli deridere tristem & afflictum. Nam
est qui deprimere potest & euehere.

Ne mendacia fingas aduersus fratrem
aut amicum tuum. Non asluefacias te
ad mendatium, nam hac praua consuetu-
dine nihil est nocentius.

Ne sis loquax apud seniores, & cum o-
ras tempera a multiloquio.

Non molestè seras difficultates que in
agricultura incidunt, aut quærendo ui-
tium. Nam Deus hoc ita creauit.

Noli te sic consolari, quod ingens sit mul-
tudo, tecum similiter peccantium, sed
cogita non longè abesse pœnam. Resipis-
ce ergo ex animo. Nam ignis æternus,
& uermis qui non moritur, ultio tandem
impendet super impios.

Noli relinquere amicum tuum propter opes, neque fidum fratrem tuum propter optimum aurum.

Noli repudiare uxorem prudentem & pudicam, preciosior est enim quouis auro.

Seruum fidelem, & operarium diligentem, noli tractare crudeliter. Seruum bonum dilige, & non obsta quominus liber fiat.

Si sunt tibi pecora, cura illa, si commo dum tibi adferunt, serua ea.

Si habes liberos educato eos, & flecte ceruicem eorum a teneris.

Si filias habes, custodi corpora earum, neque petulantiam in eis feras.

Elocato filiam tuam, & opus fecisti excellens, dato eam uiro prudenti.

Si uxorem habes tibi charam, quam diligis, non patiaris tibi persuaderi, ut repudies eam, neque credas maleuolam, neque fido linguam obrectatrici.

Honora patrem ex animo, neque obliuiscaris quanti tu constiteris matri tuae.

Memento quod ex illis prognatus es. Et quid tu rependere potes pro his in gentibus beneficijs?

Time

Time Dominum ex toto corde & Sacerdotes eius, omni honore uenerare religiose.

Illum qui te creauit, dilige ex totis uiribus, & ministros eius, non deferas.

In summa, Time Dominum, honora sacerdotes, da illis partem eorum, ut in Lege preceptum est tibi, de primitijs sacrificijs pro peccato, libaminibus, & omnibus, quae sacrificantur in oblationem, & omne genus primitiarum.

Porrige pauperi manum tuam, ut operentam benedictionem uicissim nanciscaris, & tuis beneficijs concilies tibi omnes homines uiuentes, adeoque & mortuis non desis officio tuo.

Plorantes sine solatio, non relinque, fletu autem cum flentibus.

Non graueris uisitare aegrotos, nam propter illos a Domino diligeris.

Quicquid agis exitum rei perpende, & nunquam operaberis malum.

CAPVT VIII.

NOli contendere litibus cum potentiori, ne incidas in manus illius.

B s Non

ad.
(mortuis)
Scilicet ad
in uoluen
dos eos,
et sepelien
dos hone
ste, in ho
norem re
surrectio
nis.

Non contendas cum opulentiore, ne preponderent tibi opes eius. Multi corrumpuntur pecunia, & sæpe mouet hæc etiã corda Regum. Ne accende rixando hominem uerbosum, neque quasi ligna comportans alas flammã eius. Noli iocis ludere cum ingenijs ægrestibus, & natura horridis, ne contumelia afficiant familiam tuam.

Noli exprobrare peccata illi, qui resistit, cogita & nos omnes obnoxios esse peccato.

Noli contemptui habere senes, nam & tu optas senescere.

Noli lætari si moritur inimicus tuus, memento & nos morituros esse.

Noli contemnere sermones sapientũ, sed dictis eorum obtempera. Nam ab ipsis discere potes, quomodo te gerere debeas coram magnis uiris, & hominibus præcellentibus.

Ne existimes te prudentiorem esse senioribus, nã & ipsi à Patribus suis didicerant, & ab ipsis discere potes, quomodo respondendum sit suo loco & tempore.

Ne insuffla in ignem impij, ne & tu combu-

ambararis. Noli irritare calumniatorem, ne inuertat tibi uerba tua.

Noli illi mutuum dare, qui te est potentior, si aut mutuas, amissum putato.

Noli fide iubere ultra uires tuas, si autem fide iusseris, cogita tibi hoc soluendũ esse.

Noli litigare cũ magistratu, nam sæpe ad libitum eius fertur sententia.

Noli conuersari plus fatis audacibus, ne precipiteris in periculũ. Patrã enim quod uolunt, tuq; postea propter stultitiam illorum plecteris.

Noli rixari cum iracundo, neq; solus itinere adiungas te illi. Nam sanguinem effundere, non huius facit, & si neq; succurrat, occidet te.

Cum stultis non inuito consilium, neq; nimis ulla re serio afficiuntur. Corã igno- & extraneo ne facias quod celandum est. nã quis scit, quid hinc exoriri possit? Ne aperias cor tuum cuius, ne gratiam malam auferas.

CAPVT IX.

NE zelotypus sis super uxore pudica tua, nam nimia zelotypia nihil affert

(Stultis)
Id est, leui-
bus qui ni-
hil admo-
dum cura-
rant.

affert boni. Ne imperium feras muliebreneproprorsus dominetur tui. Fuge amicas ne incidas in laqueos earum, ne assuefacias te ad Psaltriam, ne capiat te illecebris suis. Noli respicere ad puellas, ne accendaris erga eas. Vide ne adhaereas scortis & iacturam facultatū tuarum facias.

Non iacta ceruicem huc illuc respiciens, nec per omnes angulos discurre.

Auerte faciem tuam à pulchris foeminis, neq; forma te alienarū moueat. Formosae enim mulieres deceperūt multos, & male cupiditates hinc inardescūt quasi ignis. Non assideas mulieri alienae, non amplectaris eam, neque conuiueris cum ea, ne cor tuum adhaereat illi, tuusq; animus captiuetur.

Noli relinquere amicum ueterem, neq; enim nosti an tanti ille nouus futurus sit. Nouus amicus est sicut mustum nouū, uide an etatem ferat, & erit dulcis tibi.

Non te moueat, si impium uideas florere honoribus. Nam ignoras euentū fortunę illius. Noli approbare cepta impiorum. Nam non resipiscunt donec ad inferos descendant. Nimia familiaritate ne

coll-

conuersare ijs qui potestatem habent uitae & necis, ne incidas in periculum mortis. Si autem cogeris conuersari potentibus, uide ne alicubi impingas, & subeas uitae discrimen, cum minime cogitas. Scias te inter medios laqueos ingredi, & ambulare quasi in summis fastigijs turrium.

Explora accuratè proximum tuum, Consilio indigens, utere opera sapientum, & cum prudentibus habeto colloquium, omniaq; negotia tua exige ad uerbum Dei. Adiunge te bonis hominibus, & latitare cum eis, hoc ipsum tamen in timore Dei.

CAPVT X.

OPus ipsum celebrat artificem, & Principem prudentem res gestae illius. In publicis consilijs nihil nocentius homine uerbofo. Et qui praecipuus ad loquendum est, pudefiet. Sapiens Princeps grauiter se gerit, & ubi prudens Magistratus est, ibi omnia suo ordine procedūt. Sicut est Princeps, ita & praefecti: sicuti est senatus, ita & ciues. Rex turbulentus perdit Rempublicam, cum autem potentes sapiunt, florent urbes.

Guber-

Gubernatio rerum publicarum est in manu Dei, ille nonnunquam dat bonos magistratus. In manu Dei est, ut magistratibus & potentioribus aliquid succedat foeliciter, ille enim dat consiliarios dignos, & scribam dignum laude.

Ne omnia ad uiuum refeces in puniendis delictis. Nec priuatis affectibus indulge, cum debes exercere iudiciū. Deus enim & homines oderunt superbos, nam contra utrosq; peccant.

Propter tyrannidē, iniuriā & auaritiā trāsferūtur regna, ab uno populo in aliū

Vt quid gloriatur terra & cinis? cum homo nihil aliud sit, quā sordidum lutum, etiam cum uiuit, & ut maximē medici omnem artē sarciendo consumant, tandem uiuis hic rerum finis est. Hodie in regno, cras in sepulchro. Hodie Rex est, cras cadauer. Mortuum autem hominem serpentes & uermes consumunt.

Hic fons omnis superbiæ est, quando homo à Deo deficit, & cor suū à Creatore suo auertit, & sic superbit, ut uariè peccet. Qui huic luto immergitur, abominationes multas parit.

Ideo

Ideo Deus omnibus temporibus superbos pūdefecit, & tandem horribiliter euertit. Deus potētes Principes decussit de sede, & exaltauit abiectos. Deus superbas gentes eradicauit, & loco ipsarum reposuit humiles & afflictos. Deus terras gentium magnarum uastauit & delcuit funditus. Passus est eas exarescere, uastari, nomenq; earum extingui super terram.

Quod homo superbus est & crudelis, non est creatum à Deo. Sed qui Deum timet, ille glorificabitur, qui autem uiolat præcepta Dei, is confundetur.

Qui timent Deum, honorant Principem, atq; ideo custodit eos.

Neq; diues, neq; pauper, neq; magnus, neq; paruus, in alia re gloriatur, quā quod timet Deum.

Planē flagitiosum est, contemnere piū, & prudentem pauperem, & diuitem impium honorare.

Magni sunt, magnoq; in honore sunt Principes, magnates & potentes, tā magui autem non sunt, quā ille, qui timet Dominum.

Seruo

Seruo sapienti obsequitur Dominus,
& prudens Dñs non ideo murmurat.

Gerens magistratum, non pertinaciter cani capitis cogitata propugnato. Noli superbire tunc, cum homines indigent opera tua.

Melius est, ut quis suæ seruiat uocationi, & benedicatur à Deo, quàm ut multis se implicās, ad mendicitatē redigatur.

Fili, in rebus aduersis ingenti sis animo, atq; uocationi huic firmus inhære, ad quam Deus te uocauit. Nam eum, qui de uocatione sua dubitat, quis seruabit? Et quomodo ille honorem suum tuebitur, qui ipse de uocatione incertus est?

Pleriq; pauperes in honore sunt propter ingenium & prudentiam, diuites uerò propter opes. Si autem sapientia laudatur in paupere, quanto commendatior erit in diuite? Et quod diuitem deformat, multo magis deformat pauperem.

Sapientia pauperis euehit eum, ponitq; ad latus Principum.

Noli magnificere quenquam propter magnū splendorem aut speciem externā neq; contempnas ullum propter speciem con-

cōtemptibilem. Nam ualde exigua uolucris est apis, & tamen mel producit, succum dulcissimum.

Noli superbire in splendore uestiū, neq; fastu turgescere in die gloriæ tuæ. Nā mirabilis est Deus in operibus suis, neq; ullus mortalium scit quid facturus sit.

Multi regum & tyrannorum coacti sunt sedere in puluere, & diadema repente impositum est illis, de quibus non cogitabatur. Multi magni Domini, subito euerfi sunt, & multi potentissimi in manus aliorum uenerunt.

Noli condemnare ullum causa non cognita, cognosce primum, deinde de pœna statue.

Noli ferre sententiam re non audita, dicant primum causam, qui audiuntur.

Ne te admisceas negotijs alienis, neque assideas iniustam ferentibus sententiam.

CAPVT XI.

Fili mi ne immisceas te uarijs negotijs Nam uarijs te immiscens non aueres lucrum. Vt maximè ualde coneris, tamen nihil efficies, & ut maximè nunc

C hic

hic nūc illic fartias, tamē nō eluctaberis .

Pleriq; contendunt, & anhelant, ut ditescere possint, & tamen anhelando seipsos impediunt.

Pleriq; nihil contendūt ditescere, cum sint egeni, tenues, contēpti, hos sepe respicit clementer Deus, liberat ex inopia, magnificeq; eos euehit, ut multi mirētur.

Omnia enim sunt ex Deo, secundē simul res & aduersæ, mors & uita, paupertas & diuitiæ.

Nam bonis & pijs dat Deus opes duraturas, & donata à Deo habent benedictionem perpetuam.

Inuenias hominem, qui multa corradit, & cōparcit, atq; ita ditescit, cogitatq; iam probè constabiliui res meas, nūc comedam & bibam, fruarq; partis opibus, neq; scit horulam illā tam propè adesse, qua moriatur & omnia relinquat alijs.

Adhære uerbo Dei, & exerce te ad pietatē, perseuerās incumbe uocationi tuæ, nihil moueat te, quòd impij tantum opibus cumulandis student. Tu confide Deo, permane in uocatione tua. Facillimum enim est Domino dirari pauperem.

Deus

Deus benedicat facultatibus piorum, & quando horam dat ipse, crescunt cito.

Noli dicere quid prodest mihi pietas, quid interim habeo? E contra, noli dicere. Satis opibus munitus sum, extra aleam periculi.

Rebus secundis memor esto, res aduersas incidere posse, & tempore afflictionis memineras, te rursus erigi posse. Facile enim potest reddere Dominus pijs iuxta meriti impijs in morte ut pmeriti sunt. Vna hora calamitatis facit, ut omnis gaudij obliuiscaris. Et in hora mortis experietur homo quomodo uixerit. Ante mortē ergo ne de ullo pronuncies, nā cuiusmodi homo fuerit sæpe patet in posteris.

CAPVT XII.

Non hospicio quemuis excipias in domo tua. Nam mundus plenus est perfidia & dolo. Cor dolosum simile est culæ aucupis, proposita uolucris insidias, & totum attentum est ut te accipiat. Nam quod boni uider, interpretatur in pessimam partē, & omnia optima celeratē deprauat. Exigua scintilla, sepe

C 2

erum-

erumpit in maximum incendium, & im-
pius non desinit, donec effundat sangui-
nem. Caue ab eiusmodi nebulonibus,
nihil boni in animo habent, ne cōtumelia
afficiant te perpetua. Si susceperis extra-
neum, turbabit quietem tuam, & ex tua
possessione ei ciet te.

Si uis præstare officium, uide cui præ-
stes, ut gratiæ tibi agantur. Benefacito
bonis ac pijs, & opulenter tibi retribu-
tur, si non ab ipsis, certè à Domino. Ve-
rū perfidi, qui pro beneficio ingrati sunt,
horribiliter euertentur.

Timenti Deum, donato, nec misere-
scat te impij. Beneficus sis erga afflictos,
nihil autem dabis impio. Subtrahe panē
tuum ab eo, nec dato ei quicq̃, ne ex hoc
corroboratus, pedibus cōculcet te. Alio-
qui duplo plus malitiæ senties ex eo, q̃ tu
beneficij in ipsum impenderis. Nam al-
tissimus odit eiusmodi malos, & impios
certò puniet.

Rebus secundis, nō satis explorare po-
tes amicum. Rebus autem afflictis, non
facile later inimicus. Nam rebus secūdis
inuidet inimicus, Rebus autem aduer-

sis,

etiam amici recedunt.

Qui semel inimicus tibi fuit, ei ne cō-
fidas unq̃, quemadmodum enim ferrum
subinde rubiginem rursus contrahit, ita
facile relabitur ad ingenium dolosus. Et
etiam si flexo poplite adoret te, tamen te
reprime, & caue ab eo. Nam etiam si de-
trices & perpolias ut speculum, tamen ru-
iginosus manebit. Ne adiunge eum tibi
familiariter, ne te excutiat, & tuo loco
se statuat. Ne colles eum apud te, ne
excludat te à sella tua, & sero tu cogites
de uerbis meis, tunc pœnitebit eum te.

Quemadmodum neminem miserescit
cātoris, si mordeatur à colubro, neq̃
emerè tractāris beluas, si dilaceretur ab
illis. Ita & accidit his, qui adhærent im-
pijs, & admiscēt se peccatis eorum. Nam
impius quidem aliquādiu manet, uerum
impegeris, & cecideris, deserit te.

Inimicus uerbis quidem utitur mol-
lis, & dolens uicem tuā, simulat cando-
rem & amicitia, adeoq̃ collachrymatur.
In corde autem cogitat, quomodo te præ-
cipitet in foueam, & si occasio detur, non
est exaturari sanguine tuo. Et sæpè

C 3

inter

inter nocituros tibi accurrit primus, & tamen uenit quasi laturus opem, atq; ita clanculum euertit te, & tunc (ne dubita) mouebit caput suum, in sinu gaudebit, & uultu ad fannas composito, ridebit te.

CAPVT XIII.

Qui picem tangit, inquinabitur ab ea. Qui super bis conuersatur, superbiam discit.

Noli plus satis familiaris esse potentibus & diuitibus, alioqui te non medio cri pondere onerabis. Quid enim uas fictile, ollæ conuersatur æræ, cui leuiter illisum illico frangitur?

Diues iniuriam facit pauperi, & adhuc insolenter insultat. Pauper uero cogitur ferre, & insuper agere gratias. Interim dum commodum ex te habet, utitur te, at cum tu decrescis, conspuat te. Interim dum aliquid habes, tecum conuiuatur, neq; moratur quicquam, si tu exhaurias & pereas. Cum indiget opera tua, pulchrè laetate, blandulèq; arridet tibi, & nihil non promittens, uerbis demulcet mollissimis si qua inquit re indiges? Deinde forsar-

bis aut ter insidiosè pertrahit ad conuiuium, donec totum exhaustum, tandem ridet te. Et ut maximè in necessitate luctantem uideat, tamen missum te facit, & caput suum mouet super te. Vide ergo ne simplicitas tua fallat te, & plectaris infortunio.

Si quis potens te ad familiaritatem suam inuitat, quasi fugitans accipe eam conditionem, & eò magis te pertrahet. Noli te ingerere, ne apud eum reñciaris turpiter, neq; prorsus recusato, ut aliquis usus sit tui. Noli detrectare, si quid demandat tibi. Verum in familiaritate potentis, noli onere spem tuam. Nam ita exploraturus tuis blandis gestibus pertètat te. Vbi munitur uoluntatem erga te, desinit à uerbis mellitis, & intentans carceros ac uinula, iam nihil iocatur. Proinde caue, & consule tibi, non es extra periculum.

Inter bestias etiam similes coniungit & simili, sic & inter homines, similis conseruetur simili. Amicitia impij cum pio, perinde est, atq; si lupus ouem tibi adiungat. Coniunctio pauperis & diuitis perinde est atq; si hyena canib. copuletur. Sicut Leo

deuorat bestias in sylua, ita diuitum præda sunt pauperes. Sicut omnis superbus nihilopendit ea, quæ exigua sunt. Sic diuites aspernantur pauperes.

Cum diuitis fortunæ labascunt, sustentant eum amici eius. Quando autem res pauperis nutant, euertunt eum etiã amici eius. Cum tamen scelere deprehenditur diues, multi eleuant culpam facti eius, & uerba etiam, quibus palã impegit excusantur. Cum aut̃ deprehenditur peccasse pauper, tunc admissum exaggeratur, & ut maximè prudenter loquatur, nemo admodum attendit. Quãdo diues loquitur, auditur magno silentio, & uerba eius in cœlum tolluntur. Quando autem loquitur pauper, fastidiosè dicunt, quis nã iste est? & si leuiter impingit, plectitur.

Diuitiæ quidem bonæ sunt, si sine peccato utaris. Inopia autem impij, magistra est ad multas blasphemias.

Hoc quod in animo quis habet, frons & oculi pro dunt, siue bonum siue malum fit. Qui aliquid boni cogitat, uultu est erecto & hilari. Qui autem elanculum & callidè dolos architectatur, animo quiescere non potest.

Beatus

Beatus qui non dat consilium malum, quod ipsius mordeat conscientiam.

Beatus quem non uexat animus male sibi conscius, & qui conscientia rectè facti non excidit.

CAPVT XIII.

Hominem sordidum non decent diuitiæ. Et quid prodest pecunia, turpiter præparco & tenaci?

Qui congregat multum, nec utitur parto, hic congregat alijs, & alijs dilapidabunt. Qui sibi non benefacit, quomodo hic alijs benefaciet? quid hic gaudij habet ex opibus suis?

Nihil est turpius homine sordido, qui ne erga seipsum quidem est beneficus, & hanc ipsam pœnam dat suæ peruersitatis. Et si quid boni quasi imprudenti exciderit, id ipsum tandem indignans ducitur pœnitentia.

Hic homo uerè malus est, cui dolet, si alijs benefiat, qui auertit faciem suam, & nullius miseretur.

Homo *πλεονεκτικός* sua parte nunquam contentus est, per auaritiã ipse suã impe-

C 5

dit

dit benedictionem & ualitudinem.

Homo inuidus & parcus, etiam cum cibum fumentes uidit, ringitur, & dolet illi, cum cibare debet familiam.

Fili mi, tuis facultatibus ipse etiam fruere, & sacrificia Domino offerre, quæ debentur ei.

Cogita, quod mors non cessabit, & nosti cuiusmodi pactum cum morte habeamus.

Beneficus esto erga proximum tuum antequam moriaris, & iuxta uires tuas subueni pauperi.

Ne obliuiscaris pauperum in die læticiæ, & tibi quoque continget gaudium, quod optas.

Nam & sudore tuo parta, relinques alijs, & tuos labores hæredibus.

Libenter alijs largire, & ubertim tibi retribuetur, sanctifica animam tuam, nam cum mortuus fueris, usus opum finem habet.

Omnis caro atteritur, instar uestimenti, sic stat fœdus æternum & antiquum. Semel moriendum est.

Quemadmodum uirentia folia in speciosa

arbores quædam decidunt, quædam renascuntur. Ita conditio est hominum, quidam moriuntur, quidam uicissim nascuntur.

Omnia temporaria habent suum finem, & qui in his uersantur, unà cum ipsis intereunt.

CAPVT XV.

BEatus qui diligenter & sedulo tractat uerbum Dei, docetque, atque interpretatur illud. Beatus qui hoc meditatur apud se ex corde, totusque incumbit, ut penitus intelligat, qui pergit subinde magis inquirere sapientiam, tacitusque eius uestigia insequi, quocumque ambulat. Qui inquam sollicitus inspicit per fenestras eius, & attentus aurem admouet hostio eius. Qui diuersari captat in uicinia domus eius, suumque tabernaculum erigit ad parietem eius, hocque diuersorium magni facit. Qui liberos quoque suos adducit sub tectum illius, & manet sub tugurio eius. Ibi tutus erit ab æstu, & erit hoc illi excellens & magnificum habitaculum. Hoc nemo facit, præterquam is, qui timet Domi-

(sanctificatio est, Sacerdotibus solue debitas hostias secundum legem.

Dominum. Et qui adhæret uerbo Dei, hic inuenit eam. Et obuiâ ueniet ei, quasi mater filio, amplectetur eum quasi formosa sponsa dilectum, cibabit eum pane intellectus, & aqua sapientiæ potabit eum. Per illam sic corroborabitur, ut stet firmus, & huic sustentati adhærebit, ut non pudeat. Exaltabit eum super proximos, & os illi aperiet in Ecclesia. Coronabit eum gaudio & læticia, & nomen æternū dabit ei. Sed stulti non inueniunt eam, & impij non possunt cernere eam. Longè enim abest à superbis, & hypocritæ prorsus non nouerunt eam.

Impius nihil sani potest docere, non enim docet ex Deo. Nam ad ueram doctrinam requiritur sapientia seu cognitio Dei, & tum Deus impertit gratiam.

Ne dicas, si falsa docui, tunc Deus fecit. Quod enim ipse odit, tu non debebas facere. Ne dicas, si falsa docui, ipse me decepit, neq; enim Deus eget opera impij. Odit enim Deus omnem Idolatriam, & qui ipsum timet, abhorret ab illa.

Deus ab initio creauit hominem, & electionem dedit illi. Si uis, serua manda

ra,

ta, & fac quod illi placet in uera fide, proposuit tibi ignem & aquam, utrancunq; uoles attinge. Propositam habet homo mortem & uitam, utrancunq; uult, dabitur ei. Sapientia enim Dei est magna, Et ualde potens est ipse, & uidet omnia, & illius oculi respiciunt timentes eum, ipse nouit tū rectè & piè facta, tum etiam hypocrisim. Neminem iubet esse impiū, & nemini potestatem facit ad peccandū.

CAPVT XVI.

NOli lætare quòd multos liberos habes, si sint parum frugi, & ne superbias, te multos liberos habere, si nō timeant Deum, ne glorieris in ipsis, neq; con fide uiribus ipsorū. Nam melior est unus filius pius, quàm mille impij, & melius est sine liberis mori, quàm liberos habere impios.

Vnus homo pius sæpe totam urbem & remp restituit. Econtra per impios, quantumuis multi sint, tamen euer tetur & ruit. Multa eiuscemodi uidi, per tēpus uitæ meæ, & multo adhuc plura audiui.

Ignis deuorauit totam multitudinem impio-

impiorum & ira exarsit aduersus incredulos, nō pepercit Gyantibus antiquis qui una cum suo robore immani euerſi sunt. Non pepercit his, apud quos Loth hospes fuit & peregrinus, sed damnauit eos, propter superbiam, totamq; uastauit terram, nihil commiserans, eò quod peccata exaggerauerāt. Ita quoq; hausit & abstulit sexcentena milia, eò quod inobedientes fuerant. Quomodo ergo unum inobedientem dimittet impunitū? Valde quidē misericors est, sed irasci etiam nouit, patitur quidem se placari, sed punit etiam horribiliter. Quam magna est misericordia eius, tam magnum etiā est iudicium & castigatio eius, & quemlibet iudicat, ut est promeritus.

Impius cum sua impietate non effugiet & spes pñ non frustrabitur.

Benefacta inuenient locum suū, & cui libet rependetur, ut est promeritus.

Noli dicere, Dominus me non respicit, quis in cœlo de me sollicitus sit? In tā ingenti multitudine, Dominus de me non cogitat. Quid ego unus sum præ tam spaciōso & magno mundo?

Nam

Nam ecce, hoc tam latè & undiquaq; patens cœlum, Mare, Terra, montes & ualles, concussa contremiscunt, quoties ipse uisitat. Non ergo introspiceret cor tuum? Sed quid ipse facturus sit, hoc uidet nemo, & tempestatem, quæ impendet, nemo præuidet. Multa ipse facere potest inopinata. Et quis eloquetur aut portabit, cum ipse horribiliter uisitat? Sed hæ minæ, admodum remoræ sunt ab hominum oculis, & eas cum homo ferus & prophanus audit, nihilominus pergit in stulticia & errore suo.

CAPVT XVII.

Flli mi, audi me, discite sapientiam, & seruo attende ad uerba mea. Certa & firma tradā tibi, & perspicue docebo te.

Deus ab initio opera sua bene ordinauit, & unicuique suum dedit officium, conseruatq; in hoc ordine, de die in diē. Indesinenter funguntur singula munere suo, alterumq; ab altero non impeditur, & æterno huic mandato parent omnia.

Præterea respexit etiam terræ eamq; repleuit opibus suis, terrā etiā implet anima libus, quæ rurſus subter terram ueniunt.

Deus

Deus creauit hominē ex limo terræ,
& rursus redegit eum in puluerē. Præ-
scripsit ei tempus uitę, tum masculū tum
femīnam condidit, & ad imaginē suam
creauit eos. Dedit eis, ut formidabiles es-
sent omni carni, & ut dominarentur su-
per bestias & uolucres. Dedit eis mentē
& sermonem, oculos, aures, intellectū &
cognitionē, ut discrimen scirent boni &
mali. Et præ omnibus animantibus re-
spexit eos, ostenditq; in eis suā ingentem
Maiestatem, docuit eos, deditq; eis Legē
uitę. Aeternum fœdus faciens cum eis,
sua iudicia manifestauit eis. Oculis suis ui-
derunt maiestatem eius, & auribus suis
uocem magnificam eius audierunt, & di-
xit eis, Cauete ab iniquitate, & iussit ut
quilibet diligat proximum suum.

(Eis)
Cum po-
pulo Is-
rael in mo-
te Synai.

Omnis conuersatio eorum, est in con-
spectu eius, nec abscondita illi.

Omnibus terris alijs constituit Poten-
tatus & principes, Sed in Israel, ipsemet
uoluit esse paterfamilias, & Dominus.

Opera autem eorum omnia tam aper-
ta sunt coram eo sicut sol, & oculi eius af-
siduo

fiduo uident omnem conuersationem e-
orum. Omnis malitia eorum coram illo
non est abscondita, & omnia peccata eo-
rum coram illo sunt manifesta.

Benefacta hominis custodit, ut annu-
lum signatoriū & bona opera, ut pupillā
oculi, & tandem euigilabit, & unicuique
reddet super caput suum, iuxta merita.

Eos autem qui resipiscunt, recipit in
gratiam, & defatigatos ipse recreat, &
consolatur, ne desperent.

Conuertere ergo ad Dominū, & de-
sere uias peccati. Ora Dominum, & de-
sine à malo. Adhære Altissimo, & relin-
que iniquitatem, toto corde odi Idola-
triam. Quis enim altissimum laudabit in
inferno. Tantū qui uiuunt, laudare pos-
sunt. Mortui autem (ut qui amplius non
superstites sunt) laudare non possunt.
Laudato erga Dominum interim, dum
rectē uales & uiuis.

CAPVT XVIII.

Quanta amplitudo est bonitatis
& misericordię Dei, & propiti-
us est eis, qui ad eum conuertuntur. Quid
D tandem

tandem homo esse potest, cum non sit im-
mortalis? Quid est splendidius sole? & ra-
men interibit. Et quod caro & sanguis
cogitat, reuera malum est. Videt quidem
immensam altitudinem cœli, sed omnes
homines puluis sunt & cinis.

Quicquid autem ille in æternum ui-
uens facit, hoc perfectum est, & Domi-
nus solus iustus est. Nemo eloqui potest
opera eius. Quis magna mirabilia eius
intelliget? Quis magnitudinem poten-
tiæ eius metuetur? Quis amplitudinem
misericordiæ enumerabit aut expendet?
Neq; prohibere neq; arguere quisquam
potest eam, & grandia mirabilia eius, ne-
mo assequi potest.

Homo autem, quando summis uiri-
bus contendit, uix initium tenue habet
operis, & cum putat se perfecisse, abest
adhuc longissimè. Quid enim est homo,
aut quid efficere potest? Quid adeo ma-
gni prodesse, aut nocendo obesse potest?
Cum maximè longæuus est, centum ui-
uit annis, & sicut guttula est ad immensas
aquas maris, & sicut exiguum granulum
ad arenas in littore maris, sic sunt anni
homi-

hominis ad æternitatem.

Ideo tollerat eos Deus, & misericor-
diam suam effundit super eos. Ipse uidet,
& bene nouit omnes esse subiectos mor-
ti. Ideo bonitas eius opulentior est super
eos. Misericordia hominis tantum est er-
ga proximum. Dei autem misericordia
effundit se in totum mundum. Ipse casti-
gat & corripit. Ipse docet, gubernat, fo-
uet & pascit, sicut pastor greges suos. Mi-
seretur omnium, qui duci se patiuntur,
& diligenter audiant uerbum Dei.

Fili mi, cum elargiris aliquid, noli mu-
nus deformare cõuitio, & si cui donas a-
liquid, noli eum perturbare uerbis aspe-
ris. Ros & aura refrigerant in æstu, ita
uerbum amicum sæpe melius ipso dono.
Imò sæpe unum uerbū gratius est, quàm
ingens donum, & homo humaniter be-
nificus dat utrumq; Stultus autem insul-
sè & arroganter exprobrat benefici-
um. Dono autem frigidus nihil est mole-
stius.

Ipse discite primum, antequam doceas
alios. Cura te ipsum primū, anteq̃ sis me-
dicus aliorum. Corripi te ipsum
D 2 antequam

antequam iudices alios. Tunc inuenies gratiam, quando alij castigantur.

Noli differre pœnitentiam, donec ægrotes. Sed respisce cito, è medio cursu peccatorum. Ne procrastina hoc, ut melior fias. Noli differre emendationem uitæ tuæ usq; ad mortem.

Si uis seruire Deo, facias ex animo, ne tentes Deum. Cogita de ira, quæ impendere possit sub finem, & de ultionis hora, cum è uita discedendum erit. Qui enim satur est, cogitare debet se rursus esurire posse. Et diuiti cogitandum est, se depauperari posse. Nam & ante uesperam res aliter cadere possunt, quàm manè fuerint, & hoc totum sæpe repente fit coram Deo.

Homo sapiens in his omnibus sollicitus est, & in cursu peccatorū retrahit se. Qui intelligens est, hic eiusmodi sapientiã amplectitur, & qui consequitur eam, laudat eã. Qui hanc doctrinã probè perdidicit, is sapienter se gerere potest, & differere de ea, ad erudiendos alios.

CAPVT XIX.

Noli

NOli indulgere cupiditatibus tuis malis, sed defrauda genium. Nam si induleris cupiditatibus tuis malis, ipse facies te ludibrium inimicis tuis.

Caue Afortiam, & ne assuefacias te ad helluationes, ne incidas in mendicitatis periculum, cum destituet te crumena, & cogeris à sœnatoribus accipere.

Operarius propensus ad pocula, non ditabitur. Et qui non etiam minuta com parcit, decrescit de die in diem.

Vinum & mulieres, dementant sapientes, & qui adhærent scortis, efferantur, & obbrutescunt, merces eorum, tineæ & uermes, & exarescunt alijs in exemplum notabile.

Leuitas est, nimium esse credulum, & qui patitur se falli, sibi ipsi infert damnum.

Qui letatur, se posse belle scurrari, cõtemnetur. Qui autem eiusmodi spermos logos odit, cauebit à damno.

Si quid de proximo audis mali, noli prodere. Nihil tibi nocebit si taceas neq; amico dicas. Noli proferre, si illæsa conscientia tacere potes. Nam homines qui-

D 3 dem

(uermes)
Id est mor
bus Galli
cus, pedi
culi, & re
liquæ tor
des men
dicitatis.

dem audiunt & attendunt, sed nihilominus oderunt te.

Si quid audisti, hoc additum sit & tetum, sepeliatur, & habebis conscientiam quietam, neque enim ideo uenter tibi dirumpetur.

Stultus autem erumpit, non aliter atque maturus fetus. Cum uerbum aliquod est in corde stulti, perinde est atque telum hærens in femore.

Loquere primum proximo tuo, forsan id mali non fecit, uel si fecit, ut de cætero non faciat.

Conuenias ea causa proximum tuum forsan id non est loquutus, aut si id est loquutus, ut de cætero non faciat.

Alloquaris primum amicum tuum, saepe mendaciter traducuntur homines, non ergo omnia credas, quæ audis. Sæpe excidit uerbum, hominibus nihil acerbe affectis. Et quis est, cui non aliquando uerbum, parum attento excidat?

Primum ergo alloquere amicum tuum, antequam tumultueris apud eum, & cogita de mandato Dei. Timor Dei facit, ut prudenter te geras in omnibus factis,

& præ-

& præceptum Dei, ut sapienter agas in omnibus negotiis.

Dolus & calliditas, non est sapientia & impiorum technæ, non sunt prudentia. Sed omnia eiusmodi, nihil sunt quam malitia. Idolatria, mera fatuitas & insipientia.

Melior est mediocris prudentia, coniuncta cum timore Dei, quam excellens sapientia coniuncta cum prophanitate & contemptu Dei.

Plerique sunt ingeniosi, & tamen scelera ti, noruntque inuenter & miscere negotia ut uolunt. Hi norunt obstipere capite incedere & seuerò uultu, & tamen dolus subest merus. Incedit demisso uultu, & auribus plus satis eruditus audit. Nisi obserues eum attentus, præuertet te incautum. Et licet non satis uirium uideatur habere ad nocendum, tamen cum suam occasionem & tempus captarit, compræhendet te. Sæpe in uultu notas cernas huius doli. Et homo prudens, uel in gestibus hoc animaduertit. Nam uestitus & incessus, & risus eiusmodi ueteratoris produnt ipsum.

D 4 CAP.

SAepe quis proximum suum obiur-
gat, sed non satis in tempore, & pru-
dentius faceret si taceret.

Melius est admonere proximum libe-
rè, quàm inclusum tenere odium. Et qui
monentem æquo fert animo, huic afferet
commodum.

Qui in iudicio opprimit per uim pau-
peres, perinde est atq; si custos Gynecæi
ipse constupret uirgines; quas custodire
debet.

Pleriq; tacent, non habentes quod re-
spondeant. Quidam autem tacent, ex-
pectantes tempus suum. Vir prudens ta-
cet, donec uideat tempus suum. At præ-
ceps & stultus, tempus expectare non po-
test.

Qui multa garrit, fastiditur, & qui ar-
rogat sibi potentiam, odio habetur.

Pleriq; fortunati sunt in negotijs ma-
lis, & id ipsum tamen cedit eis ad perdi-
tionem.

Pleriq; munera sua, parum bene collo-
cant. Ecce sunt qui optimè collocant.

Qui

Qui ostentationi student, conciliant
sibi infortuniū. Qui intra modum suum
se continent, exaltantur.

Pleriq; in initio, paruo precio, rem ali-
quam emunt, uerum tamen eis constat
satis magno.

Vir sapiens ornat munus suum sua ui-
tate sermonis. At quæ stulti donant, ea
sæpe deformant ipsi.

Dona stulti non ita multum profutura
sunt tibi, nam uno oculo donat, inte-
rim septem oculis intentus, qui hinc ipse
uenetur. Parum donans, plurimum ex-
probrat, & instar præconis illud ebuccinat.
Hodie mutuat, cras reposcit: Hi ni-
mirum homines sunt odio digni.

Stultus in hunc modum est querulus:
Cui tandem fidam? Quis dignè respon-
det beneficijs meis? Etiam qui edunt pa-
nem meum, sinitrè loquuntur de me. O
quàm sæpe, & quàm à multis hic deride-
tur. Nam his sermonibus maiori pericu-
lo ruit, quàm si caderet de solario. Ita ma-
li tandem subito cadunt.

Homo rudis & agrestis, imprudenter
effudit uerba, & pergit effundere omnia,

(fidam)
Stulti sem-
per admi-
rantur se-
se, & sua
beneficia
non satis
magni æ-
stimare et
excellere
possunt.

D s

quæ

quæ in mentem illi ueniunt.

Stultus, etiam si aliquid boni loquitur, tamen nullius momenti est. Nam non loquitur in tempore.

Plerosq; à malè operando auertit inopia, atq; hi id cōmodi hinc habent, quòd conscientia malæ onere carent.

Pleriq; pessima patrant, ut tueantur existimationem suam, atque id faciunt in gratiam impiorum.

Inuenias, q; patrocinentur alteri in causa iniusta, atq; eo ipso sibi inimicū faciūt.

Mendacium in homine, turpissima macula est, uulgata tamen apud indomitos & rudes. Ne fur quidem tam sceleratus est, quàm homo qui ad mendacia se adiuuauit, sed tandem ad coruos relegatur, uterq;.

Mendaciū hominis est res turpissima, neq; unquam mendax potest recuperare honorem suum.

Homo prudens, suis sapientibus sermonibus se prouehit ad honores, & uir sapiens charus & gratus est Principibus.

Qui agrum suum diligenter colit, auget acruos suos. Et qui ita se gerit, ut

apud Principes gratiosus sit, sæpe malis Reip. occurrere potest.

Munera & corruptelæ excæcant sapientes & capistro frenant os eorum, ne uitia castigare possint.

Vir sapiens, qui operam suam denegat Reipub. & thesaurus absconditus, cui hæc duo profunt.

Melius est abdi in otio stultum, quàm uirum sapientem.

CAPVT XXI.

Fili mi si peccasti, desine à peccato, & ora, ut præterita tibi condonentur. Deuota peccatum quasi serpentem. Nam si nimium prope accerferis, punget te. Dentis eius ut dentes Leonis, & occidunt hominem.

Quodlibet peccatum, est instar gladij acuti, & sauciat insanabiliter.

Qui iniuria afficit, & uim infert, tandem mendacitate plectitur. Homo superbus tandem de domo sua & facultatibus naufragatur. Nam protinus cum clamat afflictus, audit Deus, & ultio subito ueniet. Qui se admoneri nō patitur,

hic

(iniuria)
Vt tyranni & rationes.

(impiorū) hic iam uia ingreditur impiorum.

Id est, dā-
natorum
ad pœnā.

Qui timet Deum, afficitur admoniti-
onibus. Qui autē superbē adhuc insultat,
hunc tamen Deus uidet procul, & homo
prudens cernit, quod ille prope inter-
itum est.

Qui domum suam ædificat opibus a-
uānis, coaceruat lapides ad sepulchrū sibi
suum. Totus cœtus impiorum, est uelut flo-
cus stupæ, quam flamma deuorat.

Impiī incidunt scilicet, lithostroto
inferno, cuius finis fundamēta sunt infer-
ni.

Qui obseruat mandata Dei, non sequi-
tur somnia capitis sui, & timere Deum
ex animo, sapientia est.

In ingenijs illiberalibus frustra est
labor educationis. Quidam satis mentis
habent, & tamen plurimum damni dant.

Homini sapientis doctrina, fluit
torrens, & scaturigo uiua.

Cor autem stulti, est ueluti uas plenum
rimarum, hac atq; illac perfluens, nec do-
ctrinam ullam continere potest.

Quando homo prudens audit doctri-
nam bonam, laudat eam, & latē feminam
eam. Verum si audiat eam petulans
contem-

ptor, displicet ei, & post tergum
projicit eam.

Sermones stulti sunt ueluti sarcina
premens in itinere. Lucundi autem sunt
sermones sapientis.

In senatu attentio est ad uerba sapien-
tis, & eius sermones magni momenti ha-
bentur. Sermo stulti est instar domus ru-
inosæ & laceræ. Et quid nam consilium
hominis & imprudentis sibi uelit, ne in-
telligi quidem potest.

Stultus fugit disciplinam, non aliter
atq; si compedes ei iniiciantur. Sapiens
autem pro aureo ornamento æstimat, &
pro armillis in brachio dextero.

Stultus inopinato irruit in ædes alie-
nas. Prudens autem uerecundē se gerit.
Stultus uel per fenestram alienam inse-
rit caput suum. Prudens autem foris ex-
pectat.

Insignis rusticitas est, auscultare ad
hostium. Homo prudens duceret hoc sibi
turpe esse.

Stulti effundunt nihil ad rem perti-
nentia. Sapientes autem aurificis label-
la sua expendunt.

(Sermo)
Consiliū
& suffra-
gium stul-
ti.

(insert
caput) g
ad hostiū
coenaculi
insidiose
auscultat
aut caput
audire uo-
ces, &c.

Stulti

Stulti habent in labijs cor suum. Sapientes autem os suum in corde inclusum habent.

Stultus sonore cachinnos edit. Sapientis autem uerecundè subridet.

Quando impius execratur sceleratorum execratur seipsum.

Sufurriones ipsi sibi nocent, & nemo benter eis conuersatur.

CAPVT XXII.

Homo piger, perinde est atq; lapis in luto iacens. Qui leuat cum cogitur extergere manus.

Filius non bene educatus, ignominia est patris. Filia prudens, facile elocatur, at filia parum proba, à procis negligitur, & contristat patrem suum. Et quæ ferocula est, cum patri, tum & marito ignominia est, exosa quoq; utriq;.

Sermo intempestiuus, Musica est in luctu. Si quem admonere aut docere uis, obserua tempus.

Qui conatur docere stultum, perinde facit, atq; si fragmina resartias in uase fictili, aut arte consopitum excites. Qui loquitur stulto, loquitur stertenti, cum sterneris

sterneris sermonem dicet, quid nam erat?

Super mortuo luctus suscipitur, eò quòd hac luce nunc careat. Longè magis lugendus erat stultus, quòd mète careat. Nemo nimio luctu debet se conficere de mortuis. Nam quietem uacti sunt. Vita uerò stulti morte est tristior. Septem diebus lugetur super mortuo, uerum super stultis & impijs per omnem uitam.

Ne multa loquaris cum stulto, neque conuersare homini parum prudenti. Vira eum quantum potes, ne plectaris damno, & contamineris ab illo. Fuge eum, ut pacem habeas, ne per stulticiam eius eorumnae te implicent, & angustia. Quid est grauius plumbo, & quo nomine notabis stultum significantius? Tolerabilius est arenam, sal & ferrum portare, quàm ferre hominem stultum.

Sicut domus benè contignata, aduersus turbinem uentorum inuicta est. Ita animi robusti fide & certi, nullis franguntur terroribus.

Sicut incrustatio calcis in pariete aduersus imbrè, & sepes male plexa in montibus altis contra uentū non subsistit. Ita

(damno)
Sodalitū
nonnunquam
& amici cau
sa sunt in
fortunijs
&c.

cor

cor pavidum sulti, non perdurat contra
illos terrores.

Cum oculū premis, elicis lachrymas
Et quando male conscio cor tangis, ipsi
se prodit.

Qui uolucres iactu petit, abigit eas
Et qui contumelia afficit amicum, diue-
lit amicitiam

Etiamsi gladium stringas aduersus a-
micum, tamen leuius est, quā contu-
melia. Nam facile potestis reconciliari
si non uites eum; sed colloquaris illi.
Omnia sanabilia sunt preterquam contu-
melia, contemptus, proditio secreti, fra-
des. Hæc sunt quæ abigunt amicos.

Fidum te præbe erga amicum tuum
tempore paupertatis suæ, ut lætari cum
eo possis rebus secundis.

Firmum præsta amicū rebus aduersis
ut illius meliori fortuna etiā uti possis.

Antequam incendium erumpit in flā-
mam, primum excitatur fumus & uapor.
Ita post contumeliam sequitur cædes.

Non te pudeat defendere amicum tu-
um, & noli uitare eum. Si ingratus ma-
lum tibi rependet, uitabit ipsum omni-

qui hoc audit.

CAPVT XXIII.

VTinam seram obdere possem ori
meo, & firmissimum sigillum labijs
meis, ne per illa caderem, & perderet me
lingua mea.

Domine Deus **P A T E R**, domina-
tor uitæ meæ. Ne paciariis me misceri bla-
sphemis, neque perire inter eos. Vtinam
omnes cogitationes meas possem coher-
cere freno, & cor meum castigare uerbo
D E I. Vtinam non indulgeam mihi, si
quid errem, nec causa sim peccandi, ne
errores excitem maximos, & plurimum
perpetrem mali. Ne interire contingat
me coram inimicis meis, & ipsis sim lu-
dibrio.

Domine Deus, dominator uitæ meæ,
custodi me ab oculo impudico, & custodi
me à uoluptatibus malis, ne paciariis me
obbrutescere in crapula & libidinibus, &
custodi me à corde impudenti.

Filijs, discite continere linguā, nam qui
continet os, ille nō impinget uerbis, sicut
impij, blasphemi, & supbi per hoc cadūt.

Noli assuescere os tuum ad iurandum,

E & non

& non usurpes nomen Dei in uanum.
Nam sicut seruus qui sæpe uapulat, nõ
sine uibicibus. Ita nõ est sine peccatis,
sæpe iurat, & nomē Dei in uanū usurpat.

Qui sæpe iurat, sæpe peccat, & calamitas non cessabit à domo eius.

Si iurat & non intelligit, nihilominus tamen peccat. Si autem intelligit, iam simpliciter reus est. Sin autē iurat, sine dano proximi, tamen non est sine peccato. domus eius duriter affligetur.

Sunt qui iurant ad mortem, à quo custodiatur Deus domum Iacob. Timetur Deus, uitant hoc, neq; contaminant hoc peccato.

Noli assuefacere os tuum ad iurandum ita faciliter. Nam proficiscitur à proposito.

Noli obliuisci doctrinam patris tui, matris tuę, & sedebis inter Principes, non obliuio erit tui. Ne assuefias stultitię, tandem præoptes te non esse natū, atq; execeris natalem diem tuum.

Qui assuefacit se ad contumelias, hinc per omnem uitam non redditur melior.

Secundo peccare, nimium est, Tertio

uero peccare, pœnam secum affert.

Qui æstuat libidine, est uelut ignis ardens, neque desinit, donec inflammet se ipsum.

Homo libidinosus, nõ est corpore quieto, donec ignem accendat.

Libidinoso homini, qui uisus cibus dulcis est, non desinit donec expleat cupiditatem suam.

Vir qui adulterium admittit, & cogitat apud se, quis me uidet; Tenebrę cingunt me, parietes occultant me, iam me uidet nemo. Quem metuā, quę reuerent

Altissimus mea peccata nihil moratur. Hic tantum reuererur oculos hominum & non cogitat, quòd oculi Domini sunt

multo clariores Sole, omniaq; cernunt facta hominū, penetrantq; in angelos abditissimos. Omnia tā sunt nota illi, anteq̄ creentur, quā postea cum creata sunt.

Hic uir in urbe publicè dabit pœnas, tūc deprehendetur cum minime cogitat.

Idem accidit mulieri, quę deserit maritum suum, & liberos habet ex alieno. Primum refragatur mādato Dei. Secundo peccat contra maritum suum. Tertio

(Cibus)
Quāuis
occasione
arripit, sæpe
putidū
scortum
preferens
formosæ
uxori.

(ad mortem)
Vt gentes
quę iurāt
per Idola.

(Contumelias)
Ad obre
stationes
ad iudicā
dos alios.

per suum adulteriū, procreat liberos superposititios. Hæc enīcietur ex Ecclesiæ cœlitu, & liberi quoq; eius hoc luent. Liberi eius non agent radices, & rami eius non proferent fructum. Ad posteritatem maledicetur, & ignominia eius non delebitur. Ex hoc discunt posteri, quod nihil melius est, quàm timere Deum, & nihil dulcius quàm magnificere mandata Dei.

CAPVT XXIII.

Sapientia prædicat seipsam, & in cœlitu populi celebrat se. Concionatur in Ecclesia Dei, & in regno eius ebuccinat se. Ego, inquit, sermo sum Domini, qui impendo instar nubium super totam terram. Meum tabernaculum est in excelso, & mea sedes in nubibus. Ego solus ubiq; sum, quàm latè patet cœlum, & quàm profunda est abyssus, undiquaq; in mari, undiquaq; super terram, inter omnes populos, inter omnes gentes. Apud omnes illos habitationem quæsiui, ut sedem alicubi inuenirem.

Hic præcepit mihi creator omnium, & qui me creauit habitationem mihi cūstulit.

In Iacob inquit, habitabis, & Israel erit hæreditas tua.

Ab initio, ante orbem conditum, creata sum, & in æternum manebo, & ante eum in tabernaculo inseruiui, & postea in Zion certum locum nacta sum. Et posuit me in ciuitatem sanctam, ut in Ierusalem regnarem. Radices meæ in populo glorioso, qui hæreditas Domini est. Sicut creui in sublime, sicut Cedrus Libani, & sicut Cyparissus in Montanis Hermon. Incrementum meum, sicut palmæ posita in irriguo, sicut plantæ roseti, prolata in Hiericho, sicut oliua generosa in medio campo. Subinde creui, ut Ebenus. Odorẽ suauissimum dedi sicut Cinamomum, & aromata preciosissima, sicut Myrra electa, sicut Galbanum, Onychinum, aut Myrra, sicut odor Thuris in templo.

Extendi ramos meos in modum quercus. Rami mei pulchri & amœni. Fragrantia odoris optimi dedi, instar uitis. Et flores mei fructum proferebant, honestum atq; uerrimum.

Venite ad me omnes qui concupiscitis me, saturamini in fructibus meis. Meq;

a (Myrrha electa) Myrrha electa seu prima est pretiosissimus & optimus succus, qui suasponit ex Myrrhe arboris, et uocatur stacte seu gutta. Reliqua Myrrha tantu uocatur, quæ incisione arboris profluit.

conciones sunt dulciores melle, & dona
mea dulciora fauo mellis. Qui comedit
me, magis esuriet sapientiam: & qui de
me bibit, sitiet me. Qui obedierit mihi,
non pudefiet: & qui me sequitur, inno-
cens manebit.

Atq; hæc quidem sapientia, atq; hoc
totum est liber fœderis, facti cum Deo al-
tissimo, nempe Lex sancta, quam Moses
commédauit domui Iacob, ut thasaurû,
Ex quo promanauit sapiëntia, sicut fluui-
us Phison, cum euagatur latissimè. Et si-
cut Tygris, cum inundat tēpore uerno,
Ex hoc fluxit intellectus sicut Euphra-
tes, cum alueum superat. Et sicut Iordani-
nis in messe. Ex hoc erupit disciplina, si-
cut è tenebris lux, & sicut Nilus in Autū-
no. Non uixit homo, qui perdidicerit aut
exhauserit, nec unq̄ nascetur, qui omnia
in eo penitus perscrutatus sit. Sententiæ
eius opulentissimæ & inexhaustæ, ut ma-
re, & uerba eius altiora abyfso.

Ex me fluunt riuuli in hortos, sicut
canalibus ducuntur aquę. Ibi rigantur
horti mei, & largiter bibunt prata mea.
Ibi mei reuulsi excrefcunt in torrètes, &
flumina

flumina mea in lacus amplissimos. Nam
mea doctrina tam latè lucet, quàm sere-
num mane, & radios spargit longissimè.
Deinde & mea doctrina effundit prophe-
tiam, quæ manet in ærernum. Ibi uidetis
quòd solum pro me non laboro, sed pro
omnibus, qui afficiuntur sapientia.

CAPVT XXV.

TRia sunt longè pulcherrima, quæ
Deo & hominibus ualde placent.
Cōcordia fratrum. Amor mutuus inter
uicinos. Maritus & uxor, quibus benè
conuenit.

Tria sunt, quæ odi ex animo, & omni-
um mihi molestissima sunt. Quando pau-
per est superbus. Diues, qui libenter men-
dacia loquitur. Et decrepitus scnex in-
uentus in adulterio.

Si etate florenti non congregas, in se-
nectute quid inuenies?

O quam iucunda res est, quando can-
ties coniunctam habet sapientiam. Se-
nectus prudentiam, & cum Principes ac
Magistratus intelligentes sunt & pru-
dentes.

Corona senū est, esse multa expertos,
& gloria eorum, quando timent Deum.

Nouem res sunt, quæ in corde meo
ualde laudando duco, & decimū ore meo

¹ prædicabo. Virum, cui datur lætari in li-

² beris suis. Qui tam diu superstes est, ut

uideat interitum inimicorum suorum.

³ Beatus, qui habet uxorem prudentem.

⁴ Qui sermone suo non damnum dat. Qui

⁵ non cogitur seruire indignis. Beatus qui

⁶ habet amicum fidum. Beatus, qui pru-

⁷ dens est. Qui docet apud eos, qui libens

⁸ ter attendunt & audiunt. O quàm ma-

⁹ gnus uir est uir sapiens. Qui autem ti-

¹⁰ met Deum, hunc nemo superat. Nam ti-

mor Dei excellit res omnes. Qui tena-

citer huic adhæret, quem huic conferes.

Nihil est acerbius dolore cordis seu

animi. Non est astutia supra astutiam mu-

lierum. Non sunt infidiæ supra infidias

inuidi. Non est cupiditas uindictæ, supra

cupiditatem inimicorum. Non est caput

ullum astutius capite serpentis. Non est

ira tã acerbã, quàm est ira mulieris. Mal-

lem Leoni & Draconi cohabitare, quàm

mulieri irritatæ. Cum excandescit, mu-

tat

(sapiens)
id est, ue-
re timens
Deū, in
spiritu &
ueritate
colens
Deum.

rat uultus suos, & nigrior fit quouis fac-
co. Maritum eius pudet illius, & cum ex-
probratur sibi, dolet animo eius. Omnis
malitia leuior malitia mulieris infidæ. E-
ueniat ei, quod euenit impijs.

Mulier loquax marito modesto perin-
de est, atq; uia arenosa sursum tendens
seni decrepito. Vide ne decipiaris, quòd
formosa est, neq; concupiscas eam.

Quando dotata mulier ditat uirum,
nihil ibi est, quàm rixæ, contemptus, &
ingens cõrumelia. Mulier mala, tristitia
est cordis & uultus, & uehementissimus
dolor animi.

Mulier quæ non lætificat maritum,
tædium conciliat rerum aliarum omniū.

Peccatum à muliere ortū est, & pro-
pter ipsam omnes sumus morti obnoxij.

Sicut inundationi subitæ non permit-
tenda est uia, ita non indulgendum est uo-
luntati mulieris. Si non sequitur ductum
tuum, da illi libellum repudij.

(repudij)
Hoc di-
ctum est
iuxta le-
gem Mo-
se.

CAPVT XXVI.

BEne huic, qui habet uxorem hone-
stam. Hic eò magis longæuus erit.

L 5

Mulier

Mulier œconomia est læticia mariti,
& parat ei uitam tranquillam.

Mulier pudica est preciosum donum,
& datur huic, qui Deum timet. Siue di-
ues sit siue pauper, consolatio est illi, &
exhilarat omni tempore eum.

Tria sunt horribilia, & quartum est
abominatio, proditio, seditio, effusio in-
nocentis sanguinis, quæ omnia sunt tri-
stiora morte. Verum hæc primū cordis
afflictio ingens est, quando mulier con-
tra mulierem zelotypa est, & traducit eā
apud quosuis.

Quando quis habet uxorem immori-
geram, perinde est atq; par boum, dispa-
ri robore, qui coniugari debent. Qui nā-
ciscitur eam, nanciscitur Scorpionem.

Mulier ebria ingens calamitas est. Nā
pudenda sua tegere non potest,

Mulierem impudicam produnt gestus
& oculi.

Si filia tua parum uerecunda est, pre-
me eam imperio, ne nimium libera indul-
geat cupiditatibus suis.

Si animaduertes, quod circumspe-
ctat petulanter, attentus obserua eam.

Sin

Sin autem id neglexeris, & ipsa interim
peccarit contra te, noli mirari. Nā sicut
uiator in æstu sitiens, anhelat, & bibit a-
quam undeuis obuiam, & in quouis li-
gno quiescere captat. Ita & illa quicquid
offertur, accipit.

Mulier comis exhilarat maritū, & cū
humaniter eū tractat, recreat cor illius.

Mulier quæ tacere potest, est donum
Dei, & mulier bene educata omne preci-
um superat.

Nihil amabilius super terram, quàm
mulier honesta: & nihil preciosius, quàm
mulier pudica.

Sicut Sol cum exortus est, iam subue-
ctus est in altitudinem cœli, ornamentū
est à Domino mirificum. Sic mulier ho-
nesta, lumen, ornatusq; mirus est totius
domus.

Mulier formosa, quæ pudoris sui cu-
stos est, sicut lampas est splendida in can-
delabro sancto.

Mulier quæ animo est constanti, est si-
cut columna aurea in basi argentea.

(candelabro) Lo-
quitur de
candelabro & co-
lumna in
taberna-
culo Mo-
se.

CAPVT XXVII.

Duo

Dvo sunt mihi molesta, & tertium
Dad irā prouocat me. Quando bella-
tor benemeritus tandem inopiam pati-
tur. Et sapientes consiliarij tandem con-
temnūtur. Et qui à uera fide desciscit ad
fidem & cultum falsum, hunc Deus con-
demnauit ad gladium.

Mercator difficulter abstinet ab iniu-
ria aliorum, institores egrè à peccatis.
Nam propter opes multi iniuriam faci-
unt, & qui ditescere student, auertunt o-
culos. Sicut clauus in muro defixus, hæ-
ret inter duos lapides, ita tenaciter defi-
xum peccatum hæret inter emptorem,
& uenditorem. Nisi magno studio ad ti-
morem Domini conuertat se domus e-
ius, celeriter uastabitur.

Inter cribrandum manet furfur & pa-
leæ in cribro. Ita in cæptis hominū sub-
inde aliquid inquinati adhærescit.

Sicut fornax examinat ollas nouas,
ita afflictio examinat hominis animum.

Ex fructib. deprehēditur educatio arboris.
Ita sermo est iudiciū mētis & animi.

Neminem laudabis, priusquā audieris
eum. Nam ex sermone agnoscitur uir.

(auertit
oculos)
id est, par-
ticipat
conscien-
tiam.

Si iustitiam sectatus fueris, nancisceris
eam, & indues eam ut uestem insignem.

Volucres associant se sui similibus, ita
ueritas adiungit se his, qui obediunt illi.

Vt leo expectat prædam, ita peccatū
tandem insidiosè arripit male operantē.

Timens Deum semper loquitur salu-
taria. At stultus mutabilior est Luna.

Cum inter fatuos uersaris, obserua quid
patiatur tempus. Sed inter sapientes po-
tes tuto pergere.

Sermo stultorum est supra modum mo-
lestus. Et risus eorum peccatum merum
est, quo tamen ipse se titillant.

Sermo multum iurantium, horripila-
tionem capiti adfert, & rixæ eorum faci-
unt, ut obturentur aures.

Quando superbi contendunt, sequi-
tur effusio sanguinis, & molestissimū est
audire ubi certatur conuitijs.

Qui detegit secreta, iacturam facit fi-
dei, & nunquā fidum amicū nanciscetur.

Magnifico amicum tuum, & serua
illi fidem. Sin autem secreta eius reuela-
ris, non recuperabis eum.

Qui amittit amicum suum, non minus
pati-

patiatur damni, quàm si è manibus elabatur inimicus. Perindè atque si uoluerem amittat auceps, ita fit cum amittis amicum, non rursus capies eum. Non est ut insequaris eum. Nimium longè euolauit euasit ut caprea è laqueis. Vulnèra sanari possunt, conuitia item sedari. Qui auzem prodit secreta, de illo scilicet actum est.

Qui oculis innuit, aliquid mali uersa in animo, neq; facile ab eo auerti se patitur. Coram te blande loquitur, & omnibus sermonibus applaudit. Verum te absente loquitur aliter, inuertit tibi uerba tua. Nihil odi uehementius quàm hunc sic uersutum. Nam Dominus etiam tales odit.

CAPVT XXVIII.

Qui proijcit lapidem in altum, hinc recidit in caput. Qui clanculum pangit, hic fauciat se ipsum. Qui foueam fodit, ipse cadit in illã. Qui alteri insidiatur, hic illaqueat se ipsum. Qui damnum inferre uult alijs, hic sæpe ipse plectitur, nesciens unde hoc eueniat.

Super-

Superbi exagitant & derident alios, sed ultio expectat eos ut Leo.

Qui lætantur afflictionibus bonorũ, in laqueo capientur, dolor animi excedet eos antequam moriantur.

Ira & sauitia, sunt abominatio coram Domino, impius utriusq; reus est.

Qui se ulciscitur, in illo ulciscetur se Dominus, & peccata quoq; eius retinebit illi.

Dimitte proximo tuo, quod in te peccauit. Et roga eum, & uicissim remittentur tibi peccata tua.

Inuenias hominem, qui erga alium iram & odium gerit, & Domino implo- rat gratiam. Immisericors est erga proximum suũ, & pro peccatis suis uult preces fundere. Ipse caro & sanguis tantum est, & tam tenaciter iram suam fouet.

Quis ergo peccata ipsius remittet ei?

Cogita de fine, & remitte offensam, quæ mortem & interitum querit, & mane in mandatis. Cogita de præcepto Dei & remitte minas erga proximum tuum. Cogita de Lege & pacto altissimi, & condona erratum. Desine à contentione, &

& peccata multa omittentur. Homo iracundus accendit rixas, & impius inextricabilia miscet inter amicos bonos, & irritat eos, qui pacem habebant.

Quando multa sunt ligna, ignis eò fit maior. Ita cum homines sunt potentes, eo grauius sequitur ira. Et cum diuites sunt, fuerit eò uehementius. Et quando contentio diu durat, tunc eò latius uagatur incendium.

Qui feruidus est nimium ad contentiones, accendit ignem. Et qui ad rixam precipites sunt, effundunt sanguinem.

Insuffla in scintillam, & excitabitur ignis maximus, Expue in eandem, & extinguetur. Et utrunq; procedere potest ex ore tuo.

Sufurriones, & linguarum uirulentarum sunt maledictarum, quia apud multos turbant pacem.

Os obtrectatoris, & lingua uirulenta multos facit discordes, & agit eos de una terra in aliam, diruit urbes munitas, uel stat Principatus. Os obtrectatoris eijcit domo matronas honestas, spoliatq; rebus omnibus, quas ingenti sudore parant.

Qui paret obtrectatrici linguarum, irrequietus est, & nusquam manere potest in pace.

Flagellum in tergo uibices facit, sed uirulenta lingua conterit ossa & omnia.

Multi ceciderunt per aciem gladij, sed non tam multi, quam per linguas uirulentas.

Beatus qui custoditur ab ore uirulento, qui ab eo non affligitur, & eius iugum non portat, eius castibus non irretitur. Nam iugum eius ferreum est, & laquei eius ænei. Afflictio eius acerbior morte & inferno.

Sed timentem Deum non opprimerit neq; uretur flammis eius. Qui relinquit Dominum, cadet in eiusmodi ignem, & in eo cõburetur, nec extinguetur, obruet eum sicut Leo, & deuorabit sicut pardus.

Septem prætexis spinosam tuis prædij, quare non potius ori tuo obdis ostiũ & repagulum? Aurum & argentũ tuum expendis libra. Quare non trutinas uerba tua in libella aurificis? Vide, ne quasi in lubrico per ea nutent pedes, & cadas coram inimicis tuis, qui te obseruant.

F CAP.

Qui mutuat proximo suo, hic facit opus misericordiae, & qui opes habet, debet hoc praestare officium.

Mutua proximo tuo, cum indigeris, & tu quoque debitor, redde tempore constituto. Serua promissum, neque agas de loco cum eo. Et inuenies omni tempore qui subueniant tibi.

Plerique putant, id se casu inueniri quod mutuo accipiunt, & offendunt eos qui ipsis mutuarunt. Osculatur manus mutuanti, & attemperans uerecundetur, ba, submisit se gerit, ut pecuniam impetret proximi. Cum autem reddere debet, moram facit, & incipit conqueri difficultate tempora, & etiam si suppetat facultas, tamen uix dimidium reddit, & creditor ducit sic lucrum accessisse. Sin autem non est soluendo, illum mutuante magis uiter defraudat. Hic deinde suis numeris emit inimicum sibi, conuitia, execrationes, & uerba contumeliosa, pro pecunia scilicet dantur.

Ideo plerique inuiti mutuant alij, ma

malo animo, sed metuunt, ne iacturam pecuniae suae faciant.

Sed tamen succurre proximo tuo in necessitate, & insuper superadde Eleemosynam hanc, ut diem illi des.

Subueni inopi, propter mandatū Dei & in necessitate ne dimittas eum uacuum.

Libenter facito iacturam pecuniae tuae, propter fratrem & proximum tuum, & ne defodias sub lapide, ubi tamen perit.

Congrega tibi thesaurum, secundum mandatum Altissimi, hic melior erit tibi quouis auro.

Eleemosynam tuam suo sepono loco, hoc liberabit te à calamitatibus. Et pugnat pro te, contra inimicum tuum, fortius quauis lancea aut scuto.

Vir bonus fideiubet pro proximo suo. At homo impudens patitur fideiussorem excuti & luere.

Noli obliuisci beneficium fideiussoris nam seipsum obligauit pro te.

Impius fideiussorem suum damno afficit, & homo ingratus redemptorem suum patitur plecti.

(necessitate) Cū premit eum praesens necessitas.

(loco) Numeri & segregabitur tuis facultatibus & bonis, quod daturus es sicut Moses praecipit legem gari decimas, sicut Paulus etiam 2. Cor. 9. praecipit.

Fideiussio pro alijs, multos diuites e-
uertit, sursum deorsumq; uexauit, ut flu-
ctus maris. Magnos homines egit in ex-
ilium, ut cogerentur errabundi uagari
in terris alienis.

Impius si fideiusserit, & artificijs cal-
lidis conatur elabi, hic poenā nō euadet.

(necessi-
tate) Non
est opus
fide iube-
re aut mu-
tuare pro
ximo ad
pompani
ad aedifi-
cia, ad e-
meda ma-
gna.
Vult di-
cere, pro
quibus de-
beam? si
de iudice
nēpe pro
luctanti-
bus in ne-
cessitate,
alias sunt
qui inci-
piunt ma-
gnas res,
idē per
es alienū,
& ira o-
nerant a-
lios.

Eripe proximum tuum, quantū po-
tes, & prospice tamen tibi, ne ipse dā-
num patiaris.

Satis est ad hanc uitam, si quis habeat
aquam & panem, uestimentum & domū,
quibus tegat necessitatem suam.

Melior est uictus mediocris sub recto
proprio, consuto asserebus, quā splen-
dida mensa inter alienos.

Contentus esto, siue multum habeas
siue parum. Nam tarpissimum est de do-
mo obambulare in domum. Et ubi quis
peregrinus est, nō audet aperire os suū.
Cogitur ferre quosuis, & etiam ingratos
admittere ad communia pocula. Cogitur
audire uerba amara. Hospes (inquunt)
uade, para mensam, ut tecum edam, quid
quid habes. Item, migra è domo mea, na-
ctus sum hospitem honestiorem. Cogitur

uti domo mea. Nam frater meus cohabi-
tabit mihi. Hæc molestissima sunt uiro
prudenti, quod propter diuersorū cogi-
tur deuorare uerba eiuscemodi, & q; ex-
probrant ei omnes, qui mutuū dant illi.

CAPVT XXX.

Qui diligit puerum suum, hic sub fe-
rula tenet eum, ut postea gaudium
habeat ex illo.

Qui pædagogia in disciplina coher-
cet puerum suum, hic lætabitur, neq; pu-
defiet apud notos & amicos suos.

Si quis recte educat puerum suum, hoc
dolet inimicis, & magnum gaudiū affert
amicis. Cum moritur patereius, perinde
est, atq; si non essem mortuus, Nam sui si-
mulem post se reliquit. Cū uiueret in pue-
ro hoc iucunditatem habebat & gaudiū.
Cum moriebatur, non erat quod curis
torqueretur. Nā post se reliquit munitio-
nem aduersus inimicos suos, & qui uicif-
sim amicus possit inferuire.

Qui indulgens est filio suo, deplorat
uibices eius, & perterretur, quoties illa-
chrymat.

Puer, qui non castigatur, postea ferociter sicut equus indomitus.

Si delicate foues filium tuum, postea metuere cogaris eum. Lusit cum illo, & postea contristabit te.

Noli ludere cum filio tuo, ne postea cogaris tristari, & tandem dentibus infrendere.

Noli indulgenter tractare eum, in aetate tenera, neq; excuses stultitiam eius. In flecte ceruicem eius, cum est adolescens, & dorsum eius uerbera, cum paruulus est, ne praefractus & inobediens fiat.

Educato filium tuum, neq; sinas eum obror pescere otio, ne pudeas in ipso.

Melius est esse pauperem, & incolumi ac sano corpore, quam diuitem, & uale tudinarium. Sanum & uegetum esse, preciosius est auro. Corpus sanum est preciosius quibusuis opibus. Nullae opes conferri possunt ad corpus sanum. Neq; uilla gaudia, ad ueram laeticiam cordis.

Tolerabilior est mors ipsa, quam inualetudo, & morbus perpetuus. Perinde enim est ut ferculum splendidum, quod palato aegroti praepositur, & sicut cibi, positi ad

ad bustum sepulti. Et quid idolo profunt hostiae? tamen neque edere potest, neque odorari. Ita habet res etiam cum diuite, quem Deus morbis affligit. Aspicit quidem oculis, & ingemiscit, & est sicut Eunu chus qui apud puellam cubat, & suspiria trahit.

Noli contristari teipsum, neque teipsum excarnifica cogitationibus tuis. Cor laetum, est uita hominis, & gaudium longae uita illi. Teipsum etiam curato, & consolare cor tuum, & tristitiam longe repelle abs te. Tristitia & mœror animi occidit multos, & tamen nihil prodest.

Zelus & ira abbreviant uitam, & sollicitudo senescere facit ante tempus. Ei, qui animo est laeto, omnes cibi bene sapiunt.

CAPVT XXXI.

PERUIGILARE ut dicitur, consumit corpus, & de re familiari esse sollicitum, interrumpit somnum. Cum quis lecto decumbens, sollicitus se torquet, subinde euigilat, perinde ac in morbis molesta est insomniæ.

(non prodest) Erigit uultu animos & sperare in Deo, tristitia non reddit cau sam melio re, ad quid prodest ergo?

Hic est diues satis qui laborat & congregat nummos, & tandē definit, & partem suam in oculis & lachrymat, cum attingere te non potest. Ille autem est uerè inops qui laborat, & non benedicetur, & ut maximè desinat, tamen mendicus est.

Qui amat pecuniam, non erit sine periculo, & qui quærit caduca, ipse quoque in periculo terribi.

Multi propter pecuniã grauibz impediuntur, & uidentur prudentes, & perirent.

Qui sacrificantei, illos euerit, & in periculo captiuat.

Beatus ille diues, qui irreprehensibilis inuenitur, & pecuniam non quærit. Veritas est ille, & laudabimus eum. Magnanimus attinge in patinam. Qui in hominibus probatus & rectus inuenitur, hic meritis laudatur, qui potuit malum operari, non fecit, damnum inferre, & non intulit. Ideo durant opes eius, & sancti Eleemosynam eius laudabunt.

Cum sedes ad mensam diuitis, ne dilata guttur tuum, ne cogita, hic ingens copia suppetit ut helue mur, sed cogita, quod oculus insidiator, inuidus est. (Natus est in oculis & lachrymat, cum attingere te non potest.)

non est maior inuidia, quàm in eiusmodi oculis & lachrymat, cum attingere te non potest.

Noli ita attingere omnia, quæ appositè uideris, nec id accipe, quod ante cum faceret in patina. Ex teipso fac coniecturã quid inuitus aut uolens ferat proximus tuus, & modestum te præbe in omnibus.

De his quæ apponuntur, ede ut homo uorax sis instar belluæ, ne merito in odium uenias.

Reuerentiæ causa primus desine, & ne sis uorax helluo, ne amittas gratiã apud homines.

Cum confederis inter multos, ne primus attinge in patinam.

Homomoderatus, paucis contentus est, ideo & in grabato ægritudinis nõ gemit anhelus. Et cum stomachus non est oneratus, somnus est dulcior. Et eò facilius mane surgere potest, ut sobrius & apud se sit. At in exaturabili helluoni, etiã somnus difficilis est, & cruditate ac tormentis omnibus exercetur uentris.

Cum edendo excessisti modum, surge, & abi, & ad quietem te compone.

sacrificat)
Qui serui
unt mam
monã, si
curpaulus
dicit (Aua
ritia est I
dolorum
seruitus)
Auari sũt
cultores
& Sacer
dotes Mã
monã.

CAPVT XXXII.

Fili mi, audi me, & noli me contemne-
re, ne tandem uerba mea te tangant.
Incumbe alicui exercitio & labori, tum
non incidet in ægritudinem.

Virum beneficum & hospitem, lau-
dant homines, dicuntq; eum esse uirum
honestū (quæ quidem eximia laus est) At
uirum parcum & sordidum, tota ciuitas
uiruperat, & recte quidem.

Ne sis potator uini. Nam uinum mul-
tos homines perdit.

Fornax probat omnis generis ferrum
Ita uinum animos feroces prodit, cum
inebriantur.

Vinum recreat hominis uitam, si mo-
deratè utaris. Et quæ hæc est uita, ubi
deest uinum? Vinum creatum est, ad ex-
hilarandos homines. Vini moderatus u-
sus, reficit corpus & animam. At si nimio
te ingurgites, afferet dolorè acerbissimū

Ebrietas reddit insanum & fatuum
adhuc insaniorem ut insultet, ferociat,
tumultuetur, donec colaphos auferat,
uerbera & uulnera.

Noli

Noli proximo tuo conuitiari inter pe-
cula, & non contumeliose tracta eum in
beticia eius. Ne proscinde eum conuitijs,
neq; asperis sermonibus occurre illi, Ac
commoda te moribus eorum, quibus a se
des attempera te eis, & honestè sedibus.
Numera quæ debes, si una uis sedere, ut
una tecum lætari possint, tuq; laudem
hanc auferas, ut uir moderatus, comis &
affabilis appelleris.

Senior loquatur, nam ipsum id decet,
ut peritum rerum. Noli turbare sympho-
nias, & quando carmina canuntur, no-
n loquaciter obstrepere. Differ sapientes
illos sermones tuos in aliud tempus. Nā
sicut Carbunculus fulget in auro optimo
ita Musica ornat conuiuium. Sicut Sma-
godus in auro fabrefactus, ita carmina
ornant symposion.

Adolescenti etiam licet loqui, semel
aut iterum, cum opus est. Et cum interro-
gatus fuerit breuiter loquatur. Sic sege-
rens, ut agnoscat se imperitum esse, qui
acer e malit. Non parem se existimet do-
minis. Et seniori loquente, non interrū-
at sermonem.

Tonitrua

(Hypo-
crita) Ist
Meyer;
Kugel,
Qui in
scriptu-
ris uerfa-
tur acutu-
lus que-
rens, qua-
re una die
es fit san-
cta, alia
no. Qua-
re ha pif-
mus fit la-
uacrum
anime,
Quare &
quomo-
do panis
& uinum
fit corp⁹
Christi.

Sicut equus emissarius ad quasuis
quas adhinnit. Ita adiungit se hypocri-
tibus derisoribus. Et quare (inquit)
dies sanctior habetur die? Cum idem se-
omnes dies per annum faciat.

Sapientia Domini ita discreuit eos,
tempora ac festiuitates ita ipse ordina-
uit. Quosdam dies elegit & sanctificauit.
Quosdam dies elegit & sanctificauit
præ alijs. Quemadmodum omnes homi-
nes creauit de terra, & Adā ex puluere
& tamen Dominus discreuit eos, iuxta
multifariam sapientiam suam, & uario-
ordines inter eos constituit, quosdā be-
nedixit, exaltauit, sanctificauit, & ad cul-
tum suum uocauit. Quosdam maledixit
depressit, & è suo gradu deiecit. Nam in
manu eius sunt, ut argilla in manu figuli
Omnia opera sua facit, ut uult. Ita & ho-
mines sunt in manu illius, qui fecit eos
& cui libet dat, sicut placitum est.

Ita bonum ordinatum est aduersari-
um malo. Vita morti, Timens Deum, in-
pio & prophano. Respice ita omnia ope-
ra Altissimi, semper duo contra duo or-
dinata sunt, & unum aduersus unum.

Ego ultimus euigilaui, quasi qui collu-
git

git botros post uindemiam, & Dominus
ad hoc dedit mihi benedictionem, quod
& mea torcularia impleui, sicut in Autū-
no pleno. Videte, quomodo non pro me
laboraui, sed pro omnibus, qui libenter
discere uellent.

Audite me uos magnates, & guber-
natores in populo, attendite. Ne permit-
tas filio, uxori, fratri, consanguineo, po-
testatē super te, interim quod uiuis. Neq;
facultates tuas cuiquam donationibus
effunde, ne pœniteat te, & postea ab ipsis
petere cogaris. Interim quod uiuis & spi-
ras, ne te aut tua des alijs. Melius est, ut
liberi tui te indigeant, quàm ut tu ex ma-
nibus eorum expectes. Sis tu Dominus
bonorū tuorū, neq; honorē cede alteri.
Cū finis appropinquabit, & discedendū
erit è uita, tum diuide hæreditatem tuā.

Asino pabulum debetur, & flagellum
& onus. Ita seruo, panis, castigatio, la-
bor. Seruo tuo iniunge laborem, & pa-
cem habebis. Si orio allueuerit, tum in-
folescet contra te.

Iugum & funes inflectunt ceruicem,
seruum responsatorem baculus, & uirga.
Perpelle

Perpelle eum ad laborem ne otietur. Inpone ei onera seruilia. Si non obedierit, constringe pedes eius ligno. Nullum tamen onera nimium, sed tene modum in rebus omnibus.

Si habes seruum, defende eum ut teipsum. Nam qui eum lædit, hic quoque perdit corpus & salutem tuam. Si habes seruum, sit ipse apud conseruos, quasi ipse adfuit. Nam indiges eo, ut propria uita tua.

Si autem indignè tractas eum, sic ut fugiat à te, ubi requires eum?

CAP. XXXIIII.

Homines insipientes fallunt semetipsos spe inani, & stulti fidunt in somnijs suis.

Qui confidit in somnijs, conatur prehendere umbram, & uentum pugno includere.

Somnia nihil aliud sunt, quam imagines inanes rerum non existentium.

Quod impurum est, quomodo hoc purum esse potest? Et mendacium, quomodo potest esse uerum?

Prophetia, interpretatio & somnia, quæ

ex teipso effers, nihil sunt, & tamen tristes cogitationes afferunt.

Quæ nisi suggestione Altissimi fiant, omnia contemne. Nam somnia multos decipiunt, & fallunt illos, qui confidunt in eis.

Non opus est mendacijs, ad colendum Deum, aut seruanda mandata. Nã fatis est habere uerbũ Dei, ad recte docendum.

Vir exercitatus multa intelligit, & homo bene peritus, nouit differere de sapientia. Qui autem in exercitatus est, parum intelligit, & spiritus erronei plurimum mali pariunt.

Cum adhuc essem in errore, etiam docendo obtundebam quosuis, & adeo doctus erã, ut non omnia proloqui possem, atque sæpe eo nomine in discrimen uitæ adductus sum, donec tandem liberatus sum. Nunc primum uideo quod timentes Deum, uerum spiritum habent. Nam spes eorum fixa est in illo, qui saluare eos potest.

Non est ut ulla re conterreatur is, qui Deum timet, aut ut perhorrescat quicquid. Nam ipse est fiducia eius.

G Beatus

Cipe ad-
sis) Ut re-
liqua fam-
ilia e-
ius man-
data tan-
quam tua
reueren-
tur.

(impurũ)
Somnia
sunt falsa
& impu-
ra, quid
ergo ho-
mi aut san-
cti habe-
ant?

mendacijs)
Nõ est ut
somnia
fulas, quid
faciendũ
aut secus,
Habesuer-
bum Dei,
hoc con-
sule.

Beatus uir qui timet Dominum, se
in quo tandem confidit? Quæ est petra
eius? Oculi Domini respiciunt eos, qui
diligunt ipsum. Et est fortis munitio, in
gens robur, certa protectio aduersus
suum, tabernaculū aduersus calorem me
ridianū. Custodia aduersus gressum uan
cillantem. Sustainatio firma aduersus
suum quæ exhilarat cor simul & faciē, da
sanitatē, uitam & benedictionem salutis.

CAPVT XXXV.

Qui sacrificat de bonis male parti
deridet Deum. Verum talis derisio
impiorum, nihil prorsus placet Deo.

Munera impiorum, nihil placent Al
tissimo, & peccata non expiantur sacri
ficijs multis.

Qui de bonis pauperum offert sacri
ficiū, non aliter facit, atque qui filium
mactat coram oculis patris.

Pauper, nihil aliud habet, præter quæ
cellam panis, qui hac spoliatur eum, homi
cida est.

Qui eripit ei patrimonium, occidit
proximum suum.

Qui operario nõ dat mercedem suam,
crudelis & sanguinarius est.

Si quis ædificat & rursus demolitur,
Quid ille aliud inde habet quàm laborem?

Qui orat simul, & eodem ore blasphem
at, quomodo illū exaudiet Dominus?

Qui lauat se, cum contrectauit funus,
& rursus hoc tangit. Quid prodest huic
lauacrum? Sic est homo qui ieiunat pro
peccatis suis, & rursus subinde peccat.

Quis exaudiet orationem eius, & quor
sum tandem ieiunium eius?

Seruare mandata Dei, sacrificium est
splendidissimum. Dei mandata magni
facere, hoc sacrificium profuerit.

Qui ex corde Deo gratias agit, hic pu
rissimam offert similaginem.

Qui erga proximum misericors est,
hic sacrificio laudis honorat Deum.

Desinere à peccato, cultus est placens
Domino, desinere à male operando, ue
rum est sacrificium ad placandum Domi
num.

Sed tamen non ideo apparebis in con
spectu Domini uacuus. Nam & hæc faci
enda sunt, secundum legem Dei.

(ædificat)
Sacrificat
re uolunt
& cultum
præstare.
Deo, & tra
men non
desinunt à
peccatis,
hoc est, si
mul ædific
care & de
struere, or
rare simul
& blasphemare.

(uacuus)
Si opera
bona nihil
profunt,
inquunt,
tunc nihil
faciemus.
Quid enim
ad nos Sacer
dotes?

Holocaustum iusti, Altare ornatur, & dicitur, & odor suauissimus est coram Altissimo. Sacrificium iusti est acceptum, & in obliuionem ueniet nunquam.

Da honorem & gloriam Deo, uultu læto, & primitias tuas, sine omni labe.

(dato)
Sacerdoti
bus & Le
uitis.

Quod dandum est, dato libens, & sanctifica decimas tuas, animo hilari.

Da Altissimo, secundum quod dedit tibi, & quod est in manu tua, dato uultu sereno. Nam Dominus qui diues retributor est, pensabit te septuplo.

Noli decurrere dona tua, neque enim acceptum est coram Domino. Noli aliquid lucelli decidere, cum sacrificare debes.

Nam Dominus est ultor. Et apud ipsum non est respectus personarum. Subleuat pauperem, neque respicit personam, et orationem exaudit afflictorum, non despicit preces pupillorum, neque querelam uiduæ.

Lachrymæ uiduarum destillant per genas at sursum clamitant aduersus illum, qui expressit eas.

Qui Deo seruit, est acceptus coram eo, & oratio eius usque ad nubes pertingit.

Oratio

Oratio afflictorum penetrat nubes, non cessat, donec appropinquet Deo, nec desinit, donec Altissimus respiciat. Et Dominus iudicabit iuste, ac puniet, non differet, nec tandem tollerabit, quin immisericordi uiro confringat lumbos, ut se de eiusmodi ulciscatur, & deleat omnes qui iustos affligunt. Et potentiam iniustorum euertat, & unicuique det iuxta opera sua, mercedem dans iuxta merita ipsorum, ut ulciscatur populum suum, & lætificet eos misericordia sua.

Quemadmodum pluuia in tempore cadit, quando magna est siccitas. Ita & misericordia, commodè uenit tempore necessitatis.

CAP. XXXVI.

Domine omnipotens Deus, misere-re nostri, & respice nos, & terre omnes populos. Eleua manum tuam super alienos, ut uideant potentiam, quod coram oculis ipsorum sanctificaris apud nos. Ita ostende te magnificè excelsum apud ipsos, coram oculis nostris, ut quemadmodum nos, ita & ipsi cognoscant, quod

G 3

Non

non sit alius Deus, præterquam tu Dñe.
Ede noua signa, noua mirabilia, extende
manum tuam, brachium dextrum tuum
magnificè. Incita furorem, & effunde irā
tuam. Rape instar turbinis aduersariū,
& conquassa inimicum. Et celeriter festi
na, & recordare iuramenti tui, ut cele
brentur mirabilia tua. Sæuitia ignis con
sumat eos, qui tam securè uiuunt, & pere
ant, qui affligunt populum tuum. Con
tere caput Principum, qui inimici nobis
sunt, & dicunt: Nos soli sumus. Congre
ga omnes tribus Iacob, ut sint hæreditas
tua sicut ab initio. Miserere populi tui, su
per quem inuocatum est nomen tuum,
& Israelis, quem uocas primogenitū tuū
Miserere ciuitatis Hierusalem, ubi est
Sanctuarium tuum, & ubi habitas. Res
taura Zion, ut rursus ibi oriatur uerbū
tuum, ut gloria tua in populis amplissima
sit. Ostende te propitium, erga eos, qui
hæreditas tua sunt ab initio, & imple pro
phetias tuas, quæ in nomine tuo æditæ
sunt. Retribue eis, qui te expectāt, ut tui
Prophetæ ueridici inueniantur. Exaudi
Domine preces eorum, qui te inuocant.

(soli) Q.
d. Deus
nihil est.

iuxta benedictionem Aaron, super popu
lum tuum, ut omnes qui in terra habi
tant, agnoscant, quòd tu Dominus æter
nus Deus es.

CAP. XXXVII.

OMnis generis cibos sumit uenter,
sed tamen alius alio lautior est.
Ut lingua degustat ferinam, ita cor in
telligens examinat uerba doli.

Homo callidus potest quemuis præci
pitare in exitium. Sed homo peritus, id
præcauere nouit.

Omnes matres amant filios, & tamen
sæpe res scælicius cadunt cum filia, quàm
cum filio.

Mulier formosa exhilarat maritum
suum, neq; is charius habet quicq;. Quod
si ad hæc iuuauis est moribus, & proba, tūc
huic uiro non facillè inuenitur similis.

Qui habet diligentem matrem famili
as, constabit rem familiarem, & sociam
habet fidam, & columnam, qua consolari
possit.

Vbi non est sepes, uastetur prædium.
Et ubi non est mater familias, ibi mari-

iuxta

G 4

tus

(Aaron)
Sicut nu
meri 6.
scriptum
est, quod
benedice
re popu
lo debe
ret. in no
mine dei.

tus miser est. quasi errabundus uagatur.

Quemadmodum non solemus fidere latroni, qui nunc hanc, nunc illam urbem clam perreptat. Ita nec fidimus uiro, qui nidum non habet, sed diuertere cogitur, ubicunq; nox eum opprimit.

Quilibet quidem amicus dicit. Et ego amicus sum. At quidam tantum titulotenus amici sunt.

Quando amicorum inter se concordia dissilit, acerbitas usq; ad mortem durat.

Proh, unde tamen prodit hoc nefarium & sceleratum malum, quod totus mundus plenus est perfidiis?

Quando amici res sunt secundae, laetantur cum eo. Vbi autem sunt aduersae, ex amicis fiunt inimici. Condolent ei propter uentrem. At cum ingruit necessitas, tum ipsi ad scutum confugiunt.

Noli obliuisci amici tui, cum laetaris, & memor sis illius, cum ditescis.

Quilibet consultor, uult dare consilium. At quidam priuati commodi causa consulunt. Caue ergo a consiliarijs. Cogita priuum, an prohit. Nam ipse forsitan uult condulere sibi, & te subire periculum, dicitq; te

insistere uiae rectae, & tamen contra te est, & obseruat quid euenturum sit.

Noli inire consilium cum eo, qui te fuispectum habet. Neq; adhibe in consilium eos, qui tibi inuident.

Perinde atq; si consulas mulierem, quomodo officiose tractanda sit aemula, aut pellex eius. Aut si consulas hominem abiecti animi, quomodo cum hostibus congreduendum sit. Aut mercatorē, quanti tuas merces praesuis aestimet. Aut emptorem, quanti tu uendere debeas. Aut hominem inuidum de ratione beneficentiae. Aut crudelem & immisericordem, de modo condonandi. Aut segnem, de assidujs laboribus. Aut erronem & nigrum mercenarium, qua fide locata opera praestanda sit. Aut desidem ministrum in domo de negotijs exaggeratis. Eiusmodi noli adhibere in consilium, sed semper adiunge te timentibus Deum, quod scias seruire mandata Dei, qui eiusdem tecum sunt sensus, qui compatiuntur tibi, si forte impingas, illorum consilio adhære. Neq; emendeliorem inuenies consiliarium. Et eiuuscemodi unus, acutius cernet quid, q̄ se-

sed
Non satis est audire consilia. opus est etiam benedictione Dei, alias res non habent successum. Nam & ipse inter esse uult consilij, & inuocari. Sine oratione ergo consilia sunt cogitata merè humana, q̄ impedita saepe pendent, nec habent successu.

(scutum)
Id est, no-
uas sectas
tur ami-
citas &
defensio-
nes, nihil
de confi-
entia bo-
na, aut
Deo sol-
liciti sunt

preuigiles, qui excubāt in specula. Sed in omnibus his tamen inuoca Altissimū, ut det successum factis tuis, nec patiatut te labi aut errare.

Antequam aliquid incipias, primum interroga, & antequam aliquid facias, consilium pete. Nam ubi aliquid noui instituitur, ibi necesse est unum ex his quatuor accidere, ut bonum fiat aut malum, uita hinc sequatur aut mors, & hoc semper gubernat lingua.

Inuenias hominem aptum ad consulendū alijs, qui alijs sapit, & sibi nihil sapit.

Inuenias hominem, qui conatur prudens dare consilium, & tamen alij inuitum audiunt, manetq; in mendicitate, Quia à Domino non habet gratiam, nec est sapientia in illo.

Pleriq; sapiunt ex propria experientia, & hi suis consilijs profunt Reipub. & quasi acu tangunt id, quod expedit.

Vir sapiens nouit docere populum suum, & suo consilio prodest alijs, & scopum tangit.

Vir sapiens ualde laudatur, & ab omnibus uidētibus ipsum, celebratur laude.

Quili-

Quilibet præsstitutum habet tempus ad uiuendum. At tempus Israclis est sine numero.

Vir sapiens in admiratione magna est apud suos, & nomen eius in æternum manet.

CAP. XXXVIII.

Fili mi, attentè considera quid conducat corpori tuo, & quid lædat ualeitudinem tuam, eo non utaris. Neq; enim quibusuis conducunt. Deinde nec quiuis quolibet cibo delectatur.

Ne oppleas te quibusuis cibus lautis, neq; auidē uores. Nam uoracitas ægritudinem conciliat, & inexaturabilis helleuo uexatur torminibus.

Pleriq; eneētī sunt crapula, qui autē moderatē uiuit, longæuus erit.

Honora medicum digno munere, ut utaris eo in necessitate. Nam Dominus eum creauit, & medicina ab Altissimo exorta est, & Reges honorant eum. Ars medici exaltat ipsum, & facit eum magnum apud Principes & Magnates.

Dominus medicamina & remedia ex terra

(Immis-
sio ligno)
Exod. 15.

terra produxit, & prudens non asper-
natur ea. Nam & aqua amara indulcata
est, immisso ligno, ut cognosceretur uir-
tus eius. Et hanc artem dedit homini-
bus, ut laudetur, celebreturq; in mirabili-
bus suis. His enim sanat & sedat dolores,
& aromatarius remedia ex illis conficit.
In summa, opera Dei omnia enumerari
non possint, & ipse dat omne, quod usque
bonum est in terra.

(Define a
peccato)
Primum
age peni-
tentiam,
deinde o-
rationes
piorum
expete, et
tunc ad-
hibe me-
dicum.

Fili mi, si aegrotaueris, hoc ne contem-
ne, ora Dominum & sanabit te. Define a
peccato, manus tuas emunda, & cor tuum
purifica ab omni peccato. Adole odorem
suauem, & simillam, & holocaustum pin-
gue offer, quasi iam è uita discessurus. De-
inde adhibe medicum. Nam Dominus
creauit eum, & ne dimittas eum, cū adeo
opera eius indigeas.

(Illos)
Oratio
est effica-
cior, quā
medicina
& sacer-
dos, plus
iurat quā
medicus.
Sed rari
sunt, qui
ex eor-

Potest hora incidere, uti aegrotan-
tum per illos succurratur, quando Do-
minum orant, ut restituat eum, & ut ser-
uetur ad uiuendum diutius.

Qui coram creatore suo peccat, hic
incidit in manus medici.

Fili mi, si quem cōtigerit mori, deplo-

ra & luge eum, ut in dolore acerbo, & cir-
cumligato corpus eius, & honestè cura se-
peliendum. Lachrymis indulge, & luge
ex animo, diem unum aut alterum, ne ho-
mines male loquantur de te. Sed tamen
consolatione rursus erige te, ne mæro-
re nimium opprimaris. Nam ex mæro-
re animi, uenit mors, & mæsticia cordis,
debilitat uires.

Tristitia & inopia, discrutiant cor in
hora tentationis, & facile peccat.

Ne des locum tristitiæ in corde tuo,
sed expelle eam, & cogita b de fine, neque
obliuiscaris. Nam ex morte non est redi-
tus. Ipse quidem nihil prodest, & tibi no-
ceas. Memento quemadmodum ipse mor-
uus est, ita & tibi moriendum est. Mihi
heri, hodie tibi.

Cum nunc mortuus sit in requie, tunc
define meminisse doloris, & consolare te
ipsum super eo, cū spiritus eius hinc euo-
larit.

CAPVT XXXIX.

Q Vi scripturam discere debet, non
potest uacare alijs rebus. Et qui do-
cendus

de respi-
scūt. Ideo
oratio &
sacerdos
contemni-
tur.

(peccat)
Nō tenet
modum.
b
(de fine)
Sicut Da-
uid fecit
super filio
suo & di-
xit.
Ego ad eū
ueniā, ipse
nō redibit
ad meo-
Mihī heri
hodie tibi

pendus est, huic faciendum est liberale o-
ritium. Quomodo literis ac studijs incum-
bere potest, qui stiuam aratri tenet, quiq;
mauult flagro boues agere & similibus
operibus occupatur, & nihil nouit, quàm
de bobus loqui? Huic cogitandum est de
agricultura, quomodo mane & uesper
pascat feno uaccas suas.

Sic & fabri, qui diu noctuq; laborant,
& statuas sculpunt, & operam dant, ut
uaria opera absoluant. Illis cogitandum
est ut præsent artifices. Et diu noctuq;
adnitendum, ut fabrefaciant, quæ insti-
tuerunt.

Ita & faber ferrarius, incudem & offi-
cinâ suam curat, hic defatigatur ab igne
& delassatur ab æstu fornacis, tinnitus
malleorum ferit aures eius, & attentus
incumbit, ut opus absoluat, & cogitan-
dum est illi, quomodo perficiat, & mane
ac uesper annitendum, ut illud pulchre
perpoliat.

Ita & figulum oportet incumbere la-
bori suo, rotamq; cogitur impellere pedi-
bus, & singulari cura quadam fingere o-
pus suum, habetq; certas operas diur-
nas.

nas. Brachijs suis opus ex luto fingit, &
subinde incuruando delassatur. Cogitan-
dum est illi, quomodo pulchrè opera sua
uitro incrustet, & mane ac uesper forna-
cem purget.

Hi omnes artificijs suis dant operam,
& quilibet, annititur, ut suum artificium
calleat. Homines in urbibus illis ægre ca-
rent. Sed in legationibus hi mitti nõ pos-
sunt, nam publica munera obire neque-
unt, nec ad gubernandam Rempub. satis
apti sunt. Solertiam aut intellectum non
habent, ad docendam scripturam, aut ad
predicandum iudicium & iusticiam. Sen-
tentias sapientum legere non possunt.
Sed coguntur operam dare rei familiari,
neq; aliquid cogitât amplius, quàm ut la-
bore suo aliquid lucentur.

Qui autem in hoc incumbit, ut discat
Legem Altissimi, huic perscrutanda est
sapientia omniũ ueterum, huic perlegen-
di sunt libri Prophetarum. Huc oportet
attendere ad gesta clarorum hominum,
& meditari quid sibi uelint aut doceant.
Hic oportet, discat sententias spirituales,
& in profundis sermonibus se exercent.
Hic

Hic inferuire poterit Principibus, & uer-
fari apud magnates. Hic legatus mitti po-
terit in externa Regna. Nam periculum
fecit apud homines, ecquid ualeat, uel nō
ualet, quid obsit, profit, quid expediat, uel
non expediat. Hic cogitat, quomodo ma-
ne furgat, ad quarendum Dominum,
qui creauit eum, & quomodo oret coram
Altissimo. Hic quidem os suum magna
fiducia aperit, & orat pro peccatis totius
populi. Et quando ita placatus est Domi-
nus, tunc dat ei spiritū sapientiæ opulen-
ter, ut consilium sapiens & doctrinam,
possit tradere potēter, pro quo & Domi-
no gratias agit in orationibus suis. Et
Dominus dat consilij & doctrinæ eius,
felicem successum. Et hic primum apud
se omnia præmeditatur. Deinde suam in
medium affert sententiam & doctrinam
eamq; cōfirmat scripturis sanctis. Et mul-
ti admirantur sapientiam eius, atq; illa in-
teribit, nunq; nulla erit illius uiri obliuio
& nomen eius durat à generatione in ge-
nerationem. Quicquid ille docuerit, lati-
us propagabitur, & Ecclesia sua illum ce-
lebrabit. Interim quod uiuit, nomen ha-

bet clarius quàm alij mille, & post mor-
tem manet fama eius.

CAP. XL.

HAbeo adhuc plura, quæ dicam. Nā
instar sum lune plenæ. *Obedite mi-*
hi filij sancti, & crescite sicut rosæ plan-
tatæ ad riuulos aquarū, & spargite odo-
rem suauem instar thuris. Florescite, si-
cut lilia, ut fragrantia detis odoris. Ma-
gnificè cantate & laudate Dominum, in
omnibus operibus suis, celebrate nomen
eius iubilo, laudate, gratias agite, can-
tando & tinniendo, dicentes.

Omnia opera Domini sunt ualde bo-
na, & quicquid ipse mandat, hoc fit suo
tempore & momento. Non est, ut quisq;
dicat: At quid istud? Nam suo tempore
ueniunt, omniaq; optata excellūt. Sicut
& illius mandato aquæ instar muri sta-
bant, & uerbo eius stabant torrētes, qua-
si inclusi tenerentur. Nam quicquid ipse
suo mandato efficit, hoc iucundū est u-
de, & cum ipse auxiliatur, non est ut con-
queri possis deesse aliquid.

Omnia opera hominum coram ipso

H

(muri)
In mari
rubro, &
Iordane.

& coram oculis eius nihil est absconditū. Ipse omnia uidet ab initio mundi, usq; ad finem, & coram ipso nihil est noui. Non est ut dicas, ad quid prodest hoc? Nā singula creauit, ut aliquis sit usus illorum.

Benedictio eius errans fuit, instar torrentis, & terrā potat instar diluuij. Econtrā: Ira eius ferit gentes, non aliter atq; terram fluuijs irriguam exarescere sinat.

Opera eius apud sanctos iusta sunt, sed impij his offenduntur. Omne quod ab initio creatum est, bonum est pijs, impijs uero noxium.

Homini ad usum uitæ necessaria sunt aqua, ignis, ferrum, sal, farina, mel, lac, uinum, oleum, uestes. Hæc omnia pijs cedunt in bonum, impijs uerò ad damnum.

Ventorum etiā aliqui creati sunt ad nocendum, ad ultionem, & suo impetu damnum dant. Et quando impendet calamitas, tum tumultuantur, & terras turbine perflant, & iram exequuntur eis, qui creauit eos.

Ignis, grando, fames, mors, hæc omnia ad ultionem creata sunt. Benzæ, scorpiones, serpentes, gladius, sunt etiam creata

ad ultionem, ad perdendos impios. Quasi gaudentes quauiter perficiunt mandatū eius, & prompta sunt, si quando Deus opera eorum uti uult super terram. Et cū uenerit horula illa, non desinunt.

Hoc est, quod instrui scribere. Nimirum, quod omnia opera Dei bona sunt, & quodlibet suo tempore utile est, ut non possit quisquā dicere: Non omnia bona sunt. Nam singula suo tempore preciosissima sunt. Ideo laudandum est nomen Domini, & agendæ gratiæ, corde & ore.

Admodum arumnosa & misera uita est hominū, inde ab utero matris, donec sepeliantur in terra, quæ mater est omnium. Ibi perpetua est sollicitudo, cura, spes, metus, tandem mors, cum apud flores honoribus, tum etiam apud illos uilissimos homines super terram, cū apud eos, qui diademate & purpura sunt insigniti, cum & apud indutos ueste uilissima. Ibi perpetuæ sunt iræ, amulationes, contentiones, rixæ, pericula mortis, inuasiæ, & dissidia. Et cum quis noctu in lecto suo quiescere & dormire cogitat, uariæ exercent eum cogitationes.

(sollicitudo) Per horret - cunct animi deum solliciti, & uariè cogitant - tes de futuris, &c

(Ira) Erga proximos & homines in hac presenti uita

Vt maximè consopiat^r non nihil, tamè frustra est. Nam ex terretur somnijs suis, quasi uideat hostes aduenientes. Et cum expurgiscitur, uidetq; se in tuto esse, affectus est, quasi liberatus ab hostibus in fuga, & mirè lætatur, timorem hunc inanè fuisse. Hoc quidem accidit omni carnis hominibus & iumentis, sed impijs septu plo magis.

Mors, sanguis, rixæ, gladius, calamitas, fames, perditio & afflictiones. Hæc omnia ordinata sunt contra impiõs. Næ & diluuium propter ipsos uenit.

CAPVT XLI.

OMne quod ex terra est, rursus in terram redit, quemadmodum & omnia flumina in mare resiliunt.

Omnis corruptela munerum, & opes malè partæ intereunt, sed ueritas manet in æternum.

Opes impiorum deficiunt, non aliter atq; riuus exiccatur, & sicut fragor tonitruu consilescit in medio imbri.

Lætantur, quàm diu accipiunt munera, sed tandem ipsi euertuntur.

Posteritas impiorum carebit ramis, & radix impiorum, in petra arida. Et etiam si in irriguo steterint, tamen eradicabuntur antequam maturescant.

Piè autem uiuere, est sicut hortus benedictus à Domino. Et misericordia manet in æternum.

Qui ex laboribus suis uiuit, & contentus est, hic uitam habet tranquillam, hoc est inuenire thesaurum super thesauros omnes.

Procreare liberos, & urbem excolere ac munire, memoriam parit perpetuam. At mulier honesta, utroq; præstantior.

Vinum & musica exhilarant cor, at sapientia iucundior est utroq;.

Tibiæ & citharæ, suauem dant sonum at sermo amicus, iucundior est utroq;.

Oculus tuus libenter inspicit ea, quæ formosa & pulchra sunt. Florens ager iucundior est utroq;.

Amicus amicum inuisit tempore necessitatis. At coniuges multo magis.

Frater fratrem adiuuat rebus afflictis, at misericordia multo magis.

Aurum & argentū sustentant uirum.

at multo magis consilium bonum.

Pecunia & opes animum addunt, a multo magis timor Domini.

Timor Domini non destruitur ulli re, nec indiget auxilio hominum.

Timor Domini, hortus est benedictus, & lōge amcenissimas, neq; quicquid est amcenius.

Fili mi, ne dedas te studio mendicandi. Melius est mori, quā mendicare.

Qui aliena menta uiuere cogitat, hinc non moratur honestam rationem querendi uictus, nam cogitur propter alium cibum peccare. Sed hoc studet carere uir prudens. Panis emendicatus, bene sapit ori impudenti. Sed hic tandem periculosa febris corripitur.

O mors quā amara est memoria tua, apud hominem utētem rebus secundis & opulentum, quem nullæ curæ premunt, qui à cibo nondum abhorret.

O mors, quā dulcis es egenti, qui letudinarius est & senex, qui cura immensus iacet, nec melius sperare habet.

Noli timere mortem. Cogita quod inordinatum est à Domino, super omne

carne, cum eorum, qui ante fuerunt, tum etiam, qui post uenturi sunt. Et quid opponeres te uolūtati Dei, siue decem, siue centum, siue mille annis uiuas? Nam in morte non queritur, quā diu aliquis uixerit.

CAPVT XLII.

Filij impiorum, & qui adiungunt se impijs, abominaciones meræ sunt.

Impiorum liberorum hæreditas, perit, & posteri eorum sunt contempti.

Etiam liberi coguntur conqueri de patre impio. Nam propter ipsum sunt contempti.

Væ uobis impijs qui relinquitis legem Altissimi, siue uiuitis moriamini, maledicti estis.

Quemadmodum quod ex terra prouenit, rursus redit in terram, ita impij à maledictione ad damnationem.

Afflictiones hominis forsan hic durare possunt, quā diu uiuit. Sed nomen impiorum deletur: nam per omnia est reprobum.

Vide ut retineas nomen bonum. Nana

(mendicandi) Perstringit parasiticos, & quos non pudet aliena uiuere quadragesimas & pigros, qui laborem fugiant, &c.

certius est & durabilius, quàm mille ing-
tes acerui auri.

Quantumcunq; suavis aut iucunda sit
uita, tamen paruo tempore durat. At no-
men bonum durat in æternum.

Filij mei, rebus secundis uidete, ut ma-
neatis in timore Dei.

Quare pudet uos uerborum meorum.
Sunt quos pudet, rerum nõ pudendarũ.
Sunt qui laudant res non laudandas. Pu-
deat patrem & matrem, si scortetur. Pu-
deat Principem & magnates mendacij.
Pudeat iudicem & senatum iniquinatis.
Pendenda est in plebe, & populo inobedi-
entia. Pudeat amicum, amico inferre ini-
uriam. Pudeat uicinum furti. Pudendũ
est, si brachium tuũ rusticè pane fulcias
in mensa. Pudeat te si non possis reddere
rationem, & non respondere cum saluta-
ris. Pudeat te, quod respicis scorra, & a-
uertis faciem à consanguineo tuo. Pude-
at te interciper e hæreditatẽ, & donatio-
nẽ ppter nuptias, & concupiscere uxore
alienã. Pudeat te concupiscere ancillam
alienam, & astare ad lectũ eius. Pudeat te
beneficium exprobrare amico tuo, &
cum

cum aliquid donasti, noli ei obijcere. Pu-
deat te prodere, quod audisti, aut profer-
re in lucem arcana tibi concredita. In
hunc modum pudor tuus honestus est, &
charus ac gratiosus eris apud omnes.

Verum horum (quæ nunc dicam) te
non pudeat, & in nullius gratiam discede-
à recto, Non pudeat te Legem & pactum
docere Altissimi. Non pudeat te timen-
tem Deum contra iniuriam defendere.
Bona fide agere cum proximo & socio.
Ad amicos conuertere hereditatem. At-
tentum esse ut serues iustum pondus &
mensuram. Contentum esse, siue multũ
siue parum lucri facias. Non pudeat te in-
quam iuste agere, in bonis corporalibus,
emendo, uendendo. Liberos tuos educa-
re liberaliter & accuratè. Seruum malũ
acriter castigare. A muliere parum fida
res tuas studiosè custodire. A manibus
multis & rapacibus, res tuas inclusas re-
nere. Non pudeat te inquam ea, quæ con-
credẽda sunt administrationi seruorum,
diligenter numerata, & libra expẽsa tra-
dere. Rationes dati & accepti annotare,
Non pudeat te inq; imprudentes, & stul-
H 5 tos

ros erudire, Deinde decrepitos senes, ne
rixentur cum iunioribus admonere. Ita
euaſes in uirum aptum gerendis rebus,
& laudem habebis apud omnes.

Filia nondum elocata, uigilijs exercet
patrem, & ſollicitudo pro ipſa, turbat
plurimum ſomni. Sollicitus enim eſt, ne
cum iam ſoret ætate, ante nuptias con-
ſeſcere eam contingat. Aut ſi nanciſci-
tur maritum, ne odio incitetur erga eam.
Aut cum adhuc uirgo ſit, ne conſtupre-
tur, & uerum gerat in domo patris. Aut
ne maritata peccet, an ipſe maritus cum
ea non habeat liberos.

Quando filia tua ſe non gerit uerecun-
dè, duro preme eam imperio, ne coram
inimicis tuis pudeſcis, & toti ciuitati ſer-
moneſ præbeas, ne coram omnibus homi-
nibus confundaris.

Noli circumſpicere, ut formoſos ho-
mines uideas, neq; tam cupidè ambias
uerſationem mulierum. Quemadmodum
enim ex ueſtibus naſcuntur tineæ, ita per
mulieres plurimū oritur mali. Tutius eſt
cōuerſari uiro duro & tetrico, quàm mu-
lieri blandulæ, quæ contumeliæ cum ex-
ponit & ludibrio.

CAP

CAPVT XLIII.

NVnc celebrabo opera Domini, ex
ſcripturis ſanctis opera eius annū-
ciabo, ſicuti legi illa.

Sol dat lucem in toto orbe, & lux eius
eſt omnium clariffima, ſed ne ſanctis qui
dem à Domino datum eſt, ut omnia mi-
rabilia eius eloqui poſſint. Nam Domi-
nus omnipotens nimis magna condidit
illa, & omnes creaturæ maiores ſunt,
quàm ut pro dignitate laudari poſſint.

Ipſe ſolus ſcrutatur abyſſum, & cor-
da hominum, & nouit cogitationes co-
rum. Nam Dominus nouit omnia, & ui-
det quo tempore unumquodq; fieri de-
beat. Ipſe annunciat præterita, ſimul &
futura, & reuelat, quæ abſcondita ſunt.
Ipſe intelligit omnia ſecreta & nihil ei
occultum eſt. Ipſe oſtendit ſuam infinitā
ſapientiam magnificè, & ab æterno eſt,
uſq; in æternum. Nemo poteſt cum face-
re, neq; maiorem, neq; minorem, neq; ul-
lius indiget conſilio.

Quam

Quàm iucunda sunt omnia opera eius, quanquam uix exiguam & unicam scintillam illorum assequimur. Omnia agunt & uiuunt, & manent perpetuo. Et omnia ad hoc obediunt, ad quod ipse opus habet illis. Semper duo sunt contra duo & unum contra unum, neque quicquam deest omnibus operibus quæ facit, & omnino sic ordinauit, ut singulis suis sit & peculiaris usus.

Et quis potest exaturari, cernendo magnifica opera eius? Cernitur maiestas eius in illa ingenti & maxima altitudine in illo lucido, æterno firmamento, ornatisissimi & formosissimi cæli.

Sol quidem, cum oritur, efficit & annunciat diem. Miraculum enim ingens est Altissimi. Meridie siccatur terram, & qui sustinere potest ardorem eius? Maiorem calorem efficit, quam fornaces multæ adurit montes, & æstum mirificum, merosque ignes spirat, radios tam claros spargit, ut oculos debilitet & hebetet. Necessè est hunc maximum esse Dominum, qui condidit illum, & ineffabili hac celeritate currere iussit.

Et Lunam quoque in toto orbe terrarum uoluit splendere suo tempore, ut menses diuidat, & cursu suo annum efficiat. Secundum Lunam computantur fixa festa. Et lumen quod crescit, & decrescit. Luna efficit spacia mensium. Crescit autem, & mutatur mirabiliter.

Lucet & in excelso firmamenti, tota militia cæli, & tot clarissima sidera ornant cælum. Ita iussit eas Dominus in excelso illuminare orbem. Ad uerbum Dei seruant ordinem suum, neque uigilijs lassantur.

Aspice Iridem, & lauda eum, qui condidit illam. Nam coloribus distincta est pulcherrimis.

Cælum creauit rotundum, & manus Altissimi expandit illud.

Ad uerbum eius cadit nix altissima, quasi floccæ lanæ. Et mirabiliter fulgura miscet, toto dehiscente cælo. Nubes pendunt non aliter atque uolucres se remigio librant alarum, ipse sua uis condensat nubes, ut grandinem strepitu spargant. Tonitrua eius pauefaciunt orbem, & montes contremiscunt coram illo.

Et

Per

Per uoluntatem eius flant Aquilo & Notus. Et sicut uolacres uolant, ita conuertuntur uenti, & niues perflando miscent, ut in acruos magnos exarescant, non aliter atq; cicadae coaceruatae decidunt. Nix autem tam candida est, ut laedat oculos. Et cor tuum non potest non mirari mirificā illam & concretā pluuiā.

Effundit pruina super terram sicut salem, & cum aquae congelascunt, stiria passim obrigescunt, quali acuminatae sudes. Et flante frigido uento Aquilone, concreuit unda. Vbicunq; sunt aquae, ibi perflat eas, & crustis glaciē, quali lorica induit aquas. Montana sterilefcere facit, aduritq; deserta, & omnia uiridia torret sicut ignis. Contra hæc remedio est densa nebula, & roris aspergines post æstiu, illæ omnia recreant.

Per uerbum suum cohercet mare, ne excedat terminos suos, & in eo insulas sparsim seminauit.

Qui nauigant per mare, recitant multa de periculis eius. Et nos qui audimus, stupescimus. Ibi sunt nupenda & mirabilia opera. Ibi est infinita animantium uarietas

inimetas, immanes illę moles, Ceti, illa omnia præternauiganda sunt.

In summa, Verbo illius consistunt omnia. Et ut maximè nos quàm plurima dicendo exaggeremus, tamen nullis uerbis assequi possumus. Breuiter, Ipse est totū & omnia. Ut maximè nos omnia magnificè extollamus, quantillum id est præ ipso? Ipse tamen multo excellentior est omnibus operibus suis. Dominus est omnino excelsus & magnus. Mirifica & infinita est potentia eius, suprā quàm quisq; eloqui possit. Laudate & celebrate Dominum, summa uehementia, quantū potestis, ipse tamen est excelsior. Laudate eum indefinenter, toto conatu totisq; uiribus, & tamen uix ulla ex parte assequimini. Quis enim Deum illum magnum unquam uidit, ut de illo loqui possit?

Quis potest eum pro magnitudine & dignitate laudare? Vix exiguam partem operum eius, utcunq; cernimus. Nam infinita & multo maiora nobis adhuc abscondita sunt. Nam omnia quę usq; sunt, Deus creauit & cognoscenda dat timentibus Deum.

L Audemus & celebremus claros ho-
mines, patres nostros ordine suo.
Magnifica & excellentia Dominus ope-
ratus est ab initio per eos, per suam inge-
tem & magnam potentiã. Felicitate gubernarunt Rempub. & regna sua, & re-
gesserunt maximas cum sua laude. Sapi-
entia, consilio, & prophetia præcelluerunt
Rempub. & subditos rexerunt consilijs sa-
is & intellectu scripturæ sanctæ. Musica
accuratè docuerunt, & spiritualia, carmi-
na ac Psalmos condiderunt. Diuites fue-
runt, & opibus maximis floruerunt, otio
consuluerunt posteritatis, & ipsi in pace
gesserunt Magistratum, quàm diu hi-
uixerunt. Ita omni tempore cum laude
uixerunt, & in uita sua fuere celebres. Et
hi nomen præclarum transmiserunt
posteris. Verum alij nullam laudem ha-
bent, & perierunt, quasi nunquã fuerint.
Et cum adhuc uiuerent, erant quasi non
uiuerent, & liberi eorum post eos, etiam
caduci.

Verum his sanctis hominibus (que

rum iusticia nunquã obliuioni tradetur)
relicta est bona hereditas, liberiq; eorũ
benedicti. Posteriores eorum permanerunt
firmi in fœdere. Et propter ipsos nepo-
tes eorum, filijq; filiorum, & laus eorum
non morietur. Ipsi quidem in pace sepul-
ti sunt, sed nomen eorum manet in æter-
num. Homines de eorum sapientia lo-
quuntur, & Ecclesia laudem eorum an-
nunciat.

Enoch placuit Domino, & raptus est, Gene 5.
ut mundo esset admonitio ad penitentiã.

Noe inueniebatur irreprehensibilis, & Gene. 7.
& 9.
tempore ire inuenit gratiam, & seruatus
est tempore diluuij. Ipse accepit promissio-
nem & fœdus pro mundo, non amplius
diluuius delendam esse omnem carnem.

Abraham celebris ille Patriarcha & Gene. 22.
pater multorum populorum, non habet
sibi similem, quod attinet ad gloriã. Ser-
uauit Legem Altissimi, & Deus fecit cũ
eo fœdus, & hoc per circumcisionem car-
nis eius. Et ipse fidelis inuētus est, cũ ten-
taretur. Ideo Deus iureiurãdo promisit
illi. In femine (inquit) tuo benedicentur
omnes gentes. Item multiplicabo semen

1 tuum,

tuum sicut arenam, quæ est in littore maris. Et promissionem accepit fore, ut semen eius exaltaretur sicut stellæ cæli, & hæredes fierent à mari usq; ad mare, & flumine usq; ad fines orbis terræ.

Et hanc benedictionem confirmauit super omnes homines, & etiam cū Isaac propter patrem suum Abraham. Et eam super Iacob uenire & manere uoluit. Misericorditer benedixit illum, & dedit ei hæreditatē, partemq; suam segregauit, & in duodecim tribus partitus est.

CAPVT XLV.

EX illo post exoriri uoluit sanctum uirū Mosen, quem omnis populus admiratus est & amaui, qui gratiofus coram Deo fuit & hominibus, cuius nomen excellēter est celebre. Hunc etiā honorauit Deus ut Patriarchas, quod hostibus fuit ualde formidabilis, & solo uerbo grandia miracula fecit. Coram Regibus tribuit ei gloriam, & mandata dedit ei ad populū suum, & ostendit illi maiestatem suam. Prelegit eum ad functionē sanctā, eò quod fidelis erat & mansuetus, & ex-

omnibus hominibus segregauit sibi eū. Fecit eum audire uocem suam, & duxit eum separatim in nubem tenebrosam. Ipse Deus præsens dedit ei mandata, nempe Legem uitæ, & sapientiæ. Ut Iacob doceret fœdus, & Israel iudicia sua.

Aaron etiam fratrem eius ex eadē tribu Leuitica, perinde ut ipsum exaltauit, ad ministratiōē sanctam. Pactum æternum fecit cum eo, & dedit ei Sacerdotiū in populo. Decorauit eū sancto ornatu, & circūdedit eum splendida ueste, & addidit omnis generis ornatū. Et armauit eum egregia panoplia, perizomatis, & tunica talari, cum Epomide, appensis in orbem compluribus sphaerulis & tintinnabulis, ut ipso ingrediente, tinnitus circū quaq; audiretur in Templo, in memoriā populi apud Deum. Hæc erat sacra uestis ex auro, hyacintho & purpura contexta, opere uariiegato, addito oraculo pectorali (cui inserta erat lux & integritas) artificiosè concinnato præciosis gemmis, inclusis auro per gemarios, quibus insculpta erāt nomina duodecim filiorū Israel, in memoriā coram Deo. Addi-

Exod. ii.

(functio-
nem) Vr
tantū cul-
tui Dei ua-
cari, &c.

omni-

dīt & diadema aureum in tiara sacra, in qua inerat cælatura sacrosancti nominis

Omnia augusta & plena maiestatis, uenusta & luculēta. Nihil his simile unq̄ antea uisum est. Nec fas erat, quenquam aliū his indui, præterquā ipsius pōtificis liberos & nepotes ordine ex eadem familia. A quibus quotidie bis iuge sacrificiū fiebat. Erat enim à Mose initiatus, & sacro oleo perfusus.

Œdus factum est cum eo, ut ipse & filij eius (quā diu durarēt dies cœli) seruirent illi. Vtq̄ essent Sacerdotes, & populum suum, in nomine illius benedicerent. Elegit eum ex omnibus uiuentibus ut Domino sacrificaret, ut libamina & incensum offerret in odorem suauissimū & in memoriam reconciliandū populū. Demandauit ei ministerium uerbi sui, ut doceret Iacob testimonia eius, & illuminaret Israel per Legem eius.

Nume. 16

Fuerunt quidem aliij, qui opponerent se ei per seditionem, & inuiderūt ei in deserto, nempe, qui cum Dathan & Abiron erant, & in furiosa factione Korah. Sed dominus uidit, & displicuit ei, & de-

uora-

uorabantur fauienti ira. Ostendit in eis mirum & horrendum iudicium, & denotauit eos igne suo.

Honorauit Aaron adhuc amplius, & dedit illi hæreditatem, nempe omnes primitias segregauit illi. Præ omnibus alijs ordinauit illis, primum uberem copiam panis. Nam comedere debebant sacrificia Domini, quæ illi & semino suo dedit. De terra autem non dabatur illis pars, neq̄ hæreditatem nanciscebantur cum reliquo populo, Sed Dominus ipse erat pars & hæreditas eorum.

Pinehas filius Eleasar, tertius erat in hoc honore, hic feruidè zelabat in timore Dei & populo deficiente, ipse constans, fortis & animosus perstitit. Ideo cum illo factum est Œdus pacis, ut præset sanctuario & populo, ut ipse & semen eius Sacerdotio præset in æternum. Quemadmodum & cum Dauid ex Tribu Iuda, Œdus factum est, ut tantum ex filijs eius unus Rex esset. Ita & Aaron ac semen eius, hæredes constituti sunt, ut docerent nos sapientiam, & populum Dei dignè regerent. V: Sacerdotium ac glo-

Nume. 25

Num. 25
Sacerdotium ac glo-
ria

I 3 ria

ria eorum non intereat, sed apud eos maneat in seculum.

CAPVT XLVI.

(Iesus)
Iesus sonar Saluator, Germanice, Siegman, unde forsan nome Sigemundi apud Germanos, Iosue 10.

Iesu Naue erat Heros in bello, & Propheta post Mosen, qui uictorias excellentes obtinuit, pro electis Dei, (sicut & nomen eius sonat) & ulciscabatur se de inimicis, à quibus affligebantur, ut Israel acciperet hæreditatem suam. Magnificè inclaruit, cum extenderet brachium, & gaudium stringeret aduersus urbes potentes. Quis unq̄ tā animosus in acie stetit & perstitit? Ipse cœpit & prostravit hostes Domini. Propter ipsum stetit sol, & dies unus, bidui longitudinem habuit.

Inuocauit Altissimum & potentem illum, cum urgeret hostes suos, & Dominus ille Deus magnus, exaudiuit eum, & cadere fecit lapides grandinis maximos super inimicos. Et occidit aduersarios in descensu. Et tulerunt gentes, cuiusmodi telis & tormentis, hic populus instructus esset, & quod Dominus ipse presens adesset eis in bello, & in fugam conuerteret potentes quosuis.

Et

Et tempore Mose ipse & Caleb filius Iephunne, fecerunt opus bonum & excellens. Ibi steterunt contra multitudinem, & prohibuerunt populum à peccato, & compescuerunt seditionem nocentissimam. Ideo & hi duo soli seruari sunt inter sexcentena millia uirorum, & populum duxerunt in terram, lacte & melle fluentem, ut eam possiderent.

Et Dominus seruauit Caleb, uiresq̄ & robur corporis eius, usq̄ in senectutem, ut ascenderet ad montana in terra, & semen eius possedit terram, ut omnes filij Israel uideret, quàm præstans & bona res sit, obedire Domino.

Et iudices quilibet secundum nomen & familiam suam, qui nō idololatriam sequuti, à Domino defecerunt, etiam ualde celebrantur. Ossa eorum tubinde adhuc (ubi cubant) uirent. Et nomen eorum floret apud filios, ad quos transmissum est.

Et Samuel Propheta Domini, à Deo dilectus, constituit Regnum, unxit principes super populum, iudicauit multi-

tudinem iuxta Legem Domini. Et Dominus rursus respexit Iacob. Et Prophe-
ta inuentus est rectus, syncerus & fidelis
Et cognoscebatur, ac constabat prophe-
tias eius certò ueras esse. Inuocabat Do-
minum illum omnipotentē, cum undiq;
premeret hostes suos, & agnos teneros
offerret. Et Dominus de cœlo in tonuit
& dedit uocem suam in magna tempesta-
te, & contriuit Principes Tyri, & omnes
principes Philistin. Et ante mortem, an-
tequã è uiuis disceret, testabatur coram,
Domino & uncto eius, quòd à nullo ac-
cepisset pecuniam, imò, ne calceum qui-
dem, & nemo poterat eum accusare. Et
cum iam obdormisset, adhuc propheta-
bat, & Regi denunciabat finem uitę suę,
& uocem edidit de terra, & prophetauit
impios interituros esse.

CAPVT XLVII.

DEinde tempore Dauidis propheta-
bat Nathan, & Dauid inter filios
Israel electus, non aliter atq; adeps in sa-
crificijs Domino offerendus. Tractauit
Leones, ac si luderet cum capreolis, & ur-
fos,

1. Reg. 19.
fos, quasi agnellis colludens. In iuuentu-
te sua, occidit Gigantem, & liberauit ab
opprobrio populum. Leuauit manum
suam, & funda iaculatus est, & Goliath
superbum prostrauit. Nam inuocauit Do-
minum altissimum, hic corroborauit ma-
num eius, ut occideret bellatorem fortē,
& exaltauit cornu populi sui. Cantari de
eo fecit publicè, Saul mille percussit, Da-
uid autem decem millia. Et honorauit eū
benedictione Dei, ut corona Regia insi-
gniretur. Undique contriuit hostes, &
Philistæos aduersarios suos deleuit, &
confregit cornu eorum, sicut & in hodi-
ernum diem contractum est.

Pro quolibet opere, egit Sancto illi &
Altissimo gratias cantico iucundo. Ex
corde psallebat, & diligebat eū, qui crea-
uit ipsum. Cantores constituit apud Al-
tare, & canēda eis tradidit sua suauissima
cantica. Constituit dies festos celebra-
dos sancte & religiose, & ut annuę festi-
uitates magnificè celebrarentur, ordina-
uit laudando nomen Domini, & cauēdo
manere in sanctuario. Dominus remi-
sit ei peccata ipsius, & cornu eius exalta-

1. Reg. 17.
1. Reg. 17.

I s uit

Propheta
bat) Nō Sa-
muel Pro-
phetauit,
ut ipse In-
dica opi-
nionē pu-
rat, Sed
spiritus
sub nomi-
ne Samue-
lis. 2. Re-
gum. 12.
1. Reg. 17.

uit in æternum, & fecit pactum cum eo, Regnum & solium Regni Israel, in ipso mansurum esse.

3. Reg. 4.

Post ipsum, Rex factus est sapiens, filius eius Salomon, cui pater pacatam reliquit Rempub. ut gubernaret omnia in pace. Nam Deus omnia in circuitu pacauerat, ut nomini eius ædificaret Domum & Templum erigeret, quod à generatione in generationem maneret. O quam feliciter proficiebas in iuuetute, & eras plenus intelligentia, sicut fluuius operiens terram. Omnia repleuisti sententijs sapientibus, & doctrina tua, & nomen tuum longè lateq; in insulis inclaruit, & propter pacificam gubernationem tuam, admiratio & amor tui erat apud omnes. Omnes terrarum, omniaq; Regna mirabantur cuncta, sententias, similitudines, interpretationes & Prophetias tuas, & laudabant Dominum, qui uocatur Deus Israel. Coaceruasti aurum, quasi stannum, & argentum, quasi plumbum.

Sed cor tuum adhæsit mulieribus, & dementarus es ab ipsis, & honori tuo illita est macula. Et fecisti, ut filij tui reproba

probarerentur, & ira ueniret super posteros tuos, in pœnam scilicet stulticiæ tuæ. Nā Regnum diuisum est, & in Ephraim Regnum idolatricum exortum.

Sed tamen Deus non auertit se à misericordia sua, neq; mutauit promissum opus suum, neque funditus deleuit electi sui posteros, neque sustulit semen dilecti sui. Sed seruauit adhuc aliquid reliquum populo Iacob, & radicem de Dauid.

Et Salomon obdormiuit cum patribus suis, & post se reliquit nominis sui Roboam, uirum imperitum ad regendum populum, qui intellectum non habuit, qui deficere fecit populum impio consilio suo. Adhæc Ierobeam filium Nebat, qui Israel seduxit ad idololatriam, & Ephraim ad peccandum. Et peccata eius augebantur, ut tandem eijcerentur è terra sua. Nā uarias idololatrias excogitarunt, donec tandem ultio super eos uenit.

3. Reg. 14.

CAP. XLVIII.

ET Propheta Elias prorupit quasi ignis, & uerba eius quasi facula exarserunt. Et famem & difficultatē annonæ induxit

3. Reg. 17.

(pœnam)
3. Reg. 10.
scribitur
quomodo
Hafael, Ie
hu et Elise
us) per uer
tum, com
matione
ignem si
gnificati
impii po
puli occi
dent.

induxit super eos, & imminuit eos per
zelum suum. Nam per uerbum Domini
clausit cœlos. Ter quidem orante ipso, ce
cidit ignis de cœlo. O quàm insigniter ce
lebris & magnificus es Elia, cum tuis il
lis ingentibus & maximis mirabilibus.
Quis unquam tam magnus, quàm tu?
Per uerbum altissimi, suscitasti mor
tuum, & rursus ex inferno reduxisti. Tu
superbos Reges perturbasti è lecto suo
& perdidisti. Tu in monte Sina audisti
futuram pœnam, & in Horeb uindictam.
Tu de Regibus prophetasti, per quos pu
niendus erat populus, & Prophetas po
te constituisti. Tu in tempestate raptus
es in curru & equis igneis. Tu ordinatus
es ad puniendum tempore suo, ad placan
dam iram, antequã furor iræ ueniret. Tu
constitutus es ad conuertendum cor pa
trum ad filios, & ad reuocandas tribus Is
cob. Beati illi, qui te uidebunt, & propter
tuam amicitiam honorati erunt. Ibi u
ram uitam habebimus.

Reg. 11.
Cum Elias raptus esset in tempestate
spiritus eius uenit super Heliseum opor
ter. In diebus suis non pertimuit ullum

Principem, & contra omnem potenti
am erat inuictus, non in superabatur ulli
ui. Cum mortuus esset, adhuc propheta
bat corpus eius. Cũ uiueret, fecit signa,
& cum mortuus esset, mirabilia.

Ne in his quidem pœnituit populus,
nec resipuit à peccatis suis, donec eieci
sunt è terra sua, & in omnes gētes disper
si, donec exiguæ solum reliquiæ manse
runt, & Princeps unus in domo Dauid.
Inter quos quidam fecerunt, quod place
ret Domino, alij autem grauter pecca
uerunt.

Ezechias muniuit urbem, & aquæ du
ctibus excoluit atq; instruxit eam, fodit
ferro rupem, & fontes fieri curauit. In
diebus ipsius ascendit Sanherib, & misit
Rabsacen, & leuauit manum suam con
tra Zion, & hostili ac maximo fastu illis
insultrauit. Ibi contremuerunt corda &
manus eorum & angustia undiq; pressit
eos, ut mulierem parturientem. Et in
uocabant misericordem Dominum, &
manus suas expandebant ad eum, Et
Sanctus in cœlo exaudiuit eos citò, &
redemit eos per Esaiam. Fudit exerci
tum

Resipuit
Si neq; ad
uerbū nec
tanta ope
ra Dei resi
puit in po
pulus,
Quid resi
piat nisi in
dicium,
mors &
infernalis
flamma.

tum Affiriorum, & Angelus Domini cō-
triuuit eos. Nam fecit Ezechias quod pla-
cuit Domino, & permanfit constans in-
uia Dauid patris sui, sicut docuit eū Esa-
ias, qui Propheta erat magnus & uerax
in doctrina sua.

In diebus ipsius, retro redijt sol, & ad-
didit Regi uitā. Prophetabat mira opu-
lencia spiritus, quid sub extremum futu-
rum esset. Et afflictis in Zion, dedit con-
solationē, qua subinde, & in sempiternū
se sustentare possent. Annunciauit futu-
ra & abscondita, antequam euenirent.

CAPVT XLIX.

NOmen Iosia, est sicut incensum pre-
ciosum, & odores ex myrothecio,
dulcis est sicut mel in ore, & sicut Musica
in symphonia uini. Diuinus fuit Heros ad
conuertendū populum, & ad abolendas
abominaciones idololatriæ. Ex toto cor-
de, periculi tēporibus, proiecit se in Do-
minum, & uerum cultum DEI resti-
ruit, cum tota terra repleta esset idolo-
latria.

Præter Dauid, Ezechiam & Iosiam
omnes

omnes Reges præuaricati sunt, nam reli-
querunt Legem Altissimi.

Postea finis uenit Regibus Iuda. Nam
coacti sunt Regnum suum relinquere a-
lijs, & gloriam suam populo alieno. Hi
inflammarunt ciuitatem electam sanctu-
arij, & desertas fecerunt plateas eius, si-
cuti Hieremias prophetarat, quem cru-
deliter affixerunt. Hic in utero matris
electus erat in Prophetam, ut euelleret,
destrueret, uastaret, & iterum ædificaret
& plantaret.

Heseckiel uidit gloriam Domini in ui-
sione, quā ostendit ei ex Cherubin. Pro-
phetauit contra hostes, & consolationē
annunciauit his, qui rectē faciunt.

Et duodecim quoque Prophetarū of-
fa, adhuc uirent in loco, ubi quiescunt,
Nam Iacob consulando erexerunt, & re-
demptionem promiserunt, quam certo
expectarent.

Quomodo Zorobabel satis celebra-
bimus? qui erat sicut annulus in manu de-
xtera, & Iesum filiū Iosedech, Qui in die-
bus suis ædificarunt Templum, & san-
ctam domum Domini restaurabant, per
manu-

(uirent)
Sunt in ho-
nore, &
nomē pro-
phetarum
durat, etc.

mansuram ad gloriam sempiternam.

Et Nehemias omni tempore laudandus est, qui euerfos muros nobis restaurauit, & rursus portas statuit & obseruauit, reparauitq; domus nostras.

Nemo natus est super terram, qui similis sit Enoch, qui in corpore uiuens, raprus est ad Dominum. Nemo similis Ioseph, qui Dominus fratrum suorum fuit & mirus saluator populi sui. Ossa eius post mortem, domum relata sunt. Sed & Sem apud homines, in maximo honore habitus sunt.

Supra omne autem, quod uiuit, & spirat, Adam honoratus est, eò quòd primus à Deo creatus est.

CAPVT L.

Simeon filius Oniæ, Sacerdos magnus, qui in diebus suis porticibus & peristylis ornauit Domum, firmameta columnas addidit, fundamenta altius prouexit, & superne Templi circuitum reparauit. In diebus eius desertus erat Fons, illum includendū labro cupreo curauit. Hic sollicitus fuit pro populo suo, & mu-

niuit urbem aduersus hostes. Opus fecit excellens, eò quòd rursus omnia in bonū ordinem redegit apud populum.

Quando prodibat è sanctuario, lucebat sicut stella matutina per nubes, quasi luna plena, quasi sol irradians templum Altissimi. Sicut iris distincta suis uarijs & pulcherrimis coloribus. Sicut rosæ electæ tempore uerno, sicut lilia nascentia in irriguo, quasi arbusculæ thuris in Vere, sicut thus incensum in thuribulo aureo. Quasi Cyphus aureus, ornatus omni genere gemmarum preciosarum, sicut oliua fructifera, sicut cyparissus insigniter procera.

Quando induebat stolam illam gloriæ & toto ornatu sancto uestiebatur, & astabat ad Altare sanctum, ipse totum sanctuarium circumquaq; ornabat. Quando autem partes sacrificij accipiebat de manibus sacerdotum, stans ad ignem in Altari accensum, tum corona fratrum circa illum erat, sicut Cedri plantatæ in Lybano, & cingebant eum sicut rami palmarum. Et omnes filij Aaron in gloria sua. Oblatio Domini erat in manibus i-

K
psorum

psorum coram omni cœtu filiorum Israel
Et fungebatur Sacerdotio ordine uicini
sua ad Altare, & sacrificium gratum offer
erebat altissimo & omnipotenti. Exte
dit manum suam ad libationem, & liba
uit de sanguine uuae. Effudit ad funda
mentum Altaris, odorem suauissimum
Altissimo, qui Rex est omnium.

Tunc exclamauerunt sonore filij Aa
ron, & tubis ductilibus sonuerunt, & ex
altarunt uocem suam, ad memoriam cor
ram Domino Altissimo. Et totus pop
lus procubuit mox in terram, prociden
in faciem, & adorauerunt Dominum om
nipotentem, Altissimum Deum. Et ca
tores laudabant eum in Psalmis. Et tot
domus resonabat à dulci & magnifico in
bilo. Et populus orabat ad Dominum
altissimum, ut misereri uellet populi sui
donec cultus hic absolutus erat, & ip
suo munere perfuncti erant.

Sed quando rursus descendebat, tunc
extendit manum suam, super totam con
gregationem filiorum Israel, & dedit e
benedictionem Domini ore suo, & pro
cabatur eis salutem in nomine eius. Ita

iterum orabat, & accipiebant benedictio
nem ab Altissimo, & dicebant. Nunc a
gite omnes gratias DEO, qui magna &

mirabilia operatur in omnibus locis.
Qui nos inde ab utero matris supersti
tes seruat, & accumulatur omnibus bonis.
Det nobis cor lætū, & det perpetuo pa
cem, nostro tempore in Israel, & ut illius
gratia apud nos semper maneat, & redi
mat nos, quā diu uiuimus.

Duas gentes odit anima mea. Terti
am autem sic odi, ut nullam magis, Sama
ritas, Philistæos, & stultum populum in
Sichem.

Hanc doctrinam & sapientiam in hunc
librum conscripsit Iesus filius Syrach de
Ierusalem, & ex corde suo hanc doctri
nam effudit. Beatus, qui se exercet in ea,
& qui corde eam expendit, hic sapiens e
st. Et si fecerit hæc, aptus erit omni
bus rebus gerendis feliciter. Nam lux
Domini ducit eum.

ORATIO IESV FILII
SYRACH.

K * Gratias

(cor lætū)
Bonā con
scientiam

(Samarit
æ) sunt fal
si sancti et
spiritus in
ter filios
Dei.
Philistini,
sunt mali
uicini &
Tyranni,
qui nō de
finunt per
sequi uer
bum Dei.
Sichæ sūt
inobediēs
& seditio
sum uul
gus, qui
uerbum
dei audiūt
habent &
contem
nunt.

(lingua)
Propter
uerbum Dei
arare per
ferenda
sunt affli-
ctioes, a
falsis do-
ctoribus,
a tyrānis,
ferro &
carcere,
&c. Sed
ex omni-
bus his fide-
liter libe-
rat Deus.

Gratias ago tibi Rex, & laudo te De-
um Saluatorem meum, gratias a-
go nomini tuo quod auxilium & prote-
ctio mea es. Et liberaſti corpus meum à
perditione, à laqueo linguę dolosę, & ori-
mendacis, & auxiliatus es mihi contra
inimicos, & eruiſti me ſecundum tuam
magnam, & celebratiſſimam miſericor-
diam à rugitu eorum qui deuorare me
uolebant, de manu eorum, qui inſidieban-
tur uitę meę. Ex multis ærumnis, & af-
ſictionibus in quibus iacebam. Ex in-
cendio quo circumdatus eram, è medie
ignis, ne in illo conflagrarem, ex profun-
dis faucibus inferni, à ſuſurronibus & de-
latoribus coram Rege, & à ſententia ini-
iſta.

Proximus eram morri, & mea uita pe-
nè demerſa erat in infernum. Circunde-
derunt me undiq; & non erat qui adiu-
uaret. Quęſiui apud homines auxilium
& nullum inueni. Ibi recordatus ſum
Domine, miſericordię tuę, & quod tu
omni tēpore, certè adiuuiſti tuos. Nam
liberas omnes, qui te expectant, & redi-
miſ eos de manu gentium. Ego orabam

ad Dominum, contra furorem ipſorum,
& ſuppliciter inſtabam, ut redimerer à
morte. Et inuocaui Dominum, Patrem
& dominatorem meum, ne deſereret me
in neceſſitate inſultantibus ſuperbis,
cum ego auxilio deſtituerer. Laudo no-
men tuum in deſinēter, celebros te, & gra-
tias ago tibi. Nam oratio mea exaudita
eſt. Et liberaſti me à perditione, & ab om-
ni malo. Ideo Domine, gratias agam ti-
bi, laudabo te & celebrabo nomen tuum.

Cum eſſem adhuc iunior, nec ſedu-
ctus eſſem, quęſiui intrepidè ſapientiam,
in oratione mea, In templo orabam pro
ea conſequendo, & quęram eam uſq; ad
finem meum. Cor meum lætatum eſt in
iſta, quaſi ſuper uuis matureſcentibus.
Via recta gradiebam ad eam, & à iuuen-
tute inquirebam eam. Attentè auſculta-
bam & acceptabam eam, ibi bene diſce-
bam, & ualde proficiebam per eam. Ideo
gratias ago illi, qui dedit mihi ſapientiam.

Propoſui mihi, ut uiuerem ſecundum
eam, & ſtuderem rebus bonis, in hoc
non fruſtrabar. Ex animo decertabam,

ut nanciscerer eam & conabar eam ex-
primere uita & moribus. Leuabam ad
cœlum oculos, & anima mea illuminaba-
tur per sapientiam, ut iam cognoscerem
stulticiam meam. Serio anhelabam ad
eam. Ego & ipsa, unum cor inde ab ini-
tio facti sumus, & inueni eam synceram
& purissimam. Ideo non reprobabor.

reproba-
bor) Sed
ero lauda-
tus, proba-
tus coram
Deo et ho-
minibus.

Cor meum suspirabat illam, & nactus
sum thesaurum maximum & optimum.
Dominus per ipsam, dedit mihi linguam
nouam, & hac quoque ipsam nunc cele-
brabo perpetuo.

Prouer-
bio Ger-
manicodi-
citur.

Sunst geht
yetz und nach
brodt / aber
brodt wirdt
ihre wider
nachlauffen /
und nicht fin-
den.

Huc uenite ad me imperiti, & conflu-
te ad scholam meam. Quod deest uobis
potestis hic discere. Nam haud dubiè ani-
mæ uestræ, sitiunt uehementer. Aperui
os meum & docui. Cogitate nunc, ut e-
matis uobis sine argento sapientiam, cū
gratuito offertur. Subijcite collum ue-
strum iugo eius, & subite disciplinam e-
ius. Ecce ualde in propinquo iam inueni-
tur. Respicite me, exiguo tempore ope-
ram impendi & laborem & inueni maxi-
mam consolationem. Accipite doctri-
nam ut magnum thesaurum argenti, &
seruate

seruate eam, ut magnos aceros auri,

Lætetur anima uestra in misericor-
dia Dei, neque pudeat uos laudis eius. Fa-
cite quod mandatum est à Deo, cum
habetis tempus, & ipse merce-
dem bene dabit uobis,
tempore suo.

(pudeat)
Sunt quos
pudet co-
ram mun-
do confi-
teri uerbū
Dei, quia
pericula
subeunda
sunt & dā-
nā. &c.

Finis libri Iesu Syrach,
Laus Deo.